

УМЕТНОСТ МАХАГОНИЈА
(Опус № 1 : 1968 - 2000)
ДЕЛА Мирослава Лукића
у 25 књига

Књига је слична води, увек пробије пут
(Руска изрека)

Уметност махагонија је, према речима Бориса Пиљњака, уметност ствари које су преживеле своје мајсторе и сопственике.

Уметност махагонија је надживела све, господо, културу и литературу! Лажи, много лажи. Поколења и векове. Заблуде, пожаре и мржњу..Ратове и трагедије

Уметност махагонија је надмоћна, надмоћнија од културе и цивилизације, и без речи уме да саопшти многе истине, горке и болне..

УМЕТНОСТ МАХАГОНИЈА - тај, позајмљени, општи, наслов, на најбољи и најсажетији могући начин означава суштину свега онога што је ушло у споменути Опус, у све оно што је, током првих педесетак година живота, написао творац тога Опуса.

Култура и цивилизација гутају једна другу.
Треба ли таксативно доказивати све то?

VII FINIS OPERIS

(Есеји. Дневници. Поетика.
Крај епохе Хокус - покуса)

26. Музеј Немогућег Ратара

27. Усамљено дрво, I

књига двадесет шеста

**Мирослав
ЛУКИЋ**

**МУЗЕЈ
НЕМОГУЋЕГ
РАТАРА**

Фатаморгана комплекса СПАСОВО

*Треће, измењено, проширено
издање. Есеји. О древној светлости*

**Мобаров институт
ЗАВЕТИНЕ**

Copyright © 2000. by Miroslav Luki }
Copyright © za Jugoslaviju ZAVETINE Plus ultra

Ова публикација у целини или у деловима не сме се умножавати,
прештамповати или преносити у било којој форми или било којим средством
без дозволе аутора или издавача, нити може бити на било који други начин
или било којим другим средством дистрибуирана или умножавана без
одобрења издавача. Сва права за објављивање ове књиге задржавају аутор и
издавач, према одредбама Закона о ауторским правима.

W E B - S I T E
W.W.W. ZAVETINE. COM

E - M A I L
ZAVETINE@VERAT. NET

ЗИДАЊЕ СКАДРА

Увод

Да ли ми је Бог послао Фатаморгану Комплекса Спасово да би последње године мога живота ставио на највећа могућа искушења?

Понекада ми се чини да ћу и на другом свету сањати МУЗЕЈ НЕМОГУЋЕГ РАТАРА, ако не успем да га оснујем на овом.

Треће издање МУЗЕЈА НЕМОГУЋЕГ РАТАРА било је припремљено за штампу средином јесени 1999. године. Из финансијских разлога није објављена крајем исте године.

Сам наслов књиге је веома привлачан; могао би , једнога дана, бити и назив новог часописа.

То је прва књига мојих објављених есеја; сва три издања се разликују. Могуће да ће се и четврто издање, ако једнога дана до њега дође, разликовати од овог трећег; али је сасвим сигурно, да ће ово треће бити основа или језгро за сва будућа. То је прва моја књига која је доживела и треће издање.

Прво издање је имало своју адресу.

Било је упућено -

Непознатим и познатим.

Данашњим и будућим.

Племенитим. Паметним. Богатим.

Предузимљивим и далековидим. Визионарима.

*И оним најнезнатнијим.
Живима и мртвима.
Српском ратару и плугу.*

У новом, другом, измењеном и проширеном издању (Београд, Заветине, крајем јуна 1998.), прештампана су само неколико текстова из првог : *Музеј Немогућег Ратара* (у целини), и још три одломка из једног подужег есеја , као самосталне целине : *Челусти разјапљене према бескрајности, Сетва никла сред огњишта* и *Музеј живе традиције*. У њему је, такође, прештампано неколико краћих фрагмената, прелиминарно већ објављених на другим местима (у часописима, зборницима, мојим књигама есеја).

Све остало, више од половине књиге, први пут је било објављено у новом другом измењеном и проширеном издању.

То ново, друго, измењено и проширено издање представљало је скоро нову књигу.

Оно је друкчије компоновано од првог.

Написао сам у том другом издању следеће:

"Будућа издања Музеја Немогућег Ратара треба прештампавати, наравно уз изричиту дозволу аутора, према овом другом издању."

Те речи се, по свему судећи, могу односити на ово треће и, можда, к о н а ч н о издање ове књиге.

Писац не може знати кога ће све његова књига, сусрети, кроз време

Прво издање није стигло до својих правих и претпостављених читалаца.

Иако је почињало као ребус, оно је имало своју

одгонетку.

Знам да то прво издање Музеја Њемогућег Ратара није самачки упало међу људе, и да није самачки побегло од људи. Оно је умарширало у живот, као војска, са много ногу но са једном и истом лампом у души...

Треба се помирити са чињеницом да оба издања, изгледа, нису наишла на своје праве читаоце, осим оне неколицине, који су ми се јавили.

Били су то : а) студенти родом из Хомоља и Звижда; б) један правник и протомајстор у пензији и в) један писац монографије о мом родном месту Мишљеновицу.

Студенти су ми предложили оснивање **Друштва за оснивање Комплекса СПАСОВО.**

Веровали су да се на територијама неке од општина североисточне Србије, Кучеву, Жагубици, или већ некој другој, може уступити до 5 хектара пустог земљишта за оснивање *Комплекса Спасово*. Предложили су и да ја будем доживотни председник и уметнички директор таквог једног Комплекса...

Нисам им одговорио. Њихов предлог би имао смисла да је био пропраћен и званичном подршком локалних власти.

Протомајстор Н. понудио је да бесплатно сазида од камена - искључиво од камена - све зграде у оквиру Комплекса СПАСОВО, као и велику **Кулу песника**. Срачунао је да би за све било потребно око 500 кубика камена, у вредности око десет хиљада ДМ, упозоривши ме да је превоз скупљи од самог камена! Он би све то сазидао, стрпљиво и полако, без иједног динара за свој рад који би потрајао неколико година, као задужбину..

Племенито и неочекивано! Међутим, где наћи десет хиљада ДМ и како превести толику гомилу камења на изабрано место?

Трајне задужбине оснивају и брину о њима богати људи; кнежеви, владари, милионери.

Кнез Мирослав, наши краљеви и владари; капетан Миша Атанасијевић...

Ње и српски књижевници. Ње зато што су циције и изјелице, већ зато што су сиротиња...

Сиротиња су и они који већ имају иза себе и по тридесет објављених књига и скоро шездесетак година живота. Али, то се скрива...Скривају, пре свега и пре свих, сами књижевници, јер од свега што су имали и могли имати, остао им је једино окрњен понос...

Пре извесног броја година заносио сам се мишљу да би се капитал за подизање Комплекса СПАСОВО могао обезбедити тиме што бих се објавиле свих 25 књига мог Опуса № 1 - Уметност махагонија, у по 5000 примерака по наслову.

Солидан капитал се не ствара објављивањем Дела, барем задуго не у земљи Србији, где се капитал намиче на други начин... Ко би данас овде могао да објави 125.000 примерака једног ОПУСА? **Тако да је писцу једног позамашног Опуса преостало да своју трајну задужбину подиже, упркос свему, у речима. У књигама, које су најтрајнија и најдуговечнија задужбина...**

(Написано пред сам излазак књиге, поводом трећег, допуњеног издања)

I
СКАДАР НА БОЈАНИ

Прво издање **Музеја Немогућег Ратара** (Београд : Заветине, 1996) отишло је брзо и неповратно у свет, и било је посвећено људима, за које се писац надао да ће прихватити Оснивачеву идеју као своју.

Друго издање је објављено, као библиофилско, у симболичном броју примерака.

И оно је развејано као семе пшенице

Мирослављево јеванђеље

Грешили смо, и испаштали смо.

Увредили смо Господа бога, кажњени смо.

Укаљали смо се сваким неваљалством, опрали смо секрвљу и сузама.

Погазили смо све што је претцима било свето, зато смо били погажени.

Имали смо школу без вере, политику без поштења, војску без родољубља, државу без Божјег благослова. Отуда нам пропаст и школе, и политике, и војске, и државе.

Двадесет година пашили смо се да небудемо своји, зато су нас туђинци поклопили својим мраком.

Двадесет година ругања претцима, што су се приволели царству небескоме, због тога губавог нам царства земаљског губитак. Каквом смо мером мерили Бога и своје претке, тако нам јеодмерено...

Тим речима, обратио се **Српском народу** Епископ Николај Велимировић, из логора Дахау, **КРОЗ ТАМНИЧКИ ПРОЗОР**. У Немачкој, 1945.

Те речи су објављене, четрдесет година доцније, у издању Српске православне епархије за Западну Европу, у Химелстиру, 1985. године

До ретких читалаца у земљи стигле су ко зна којим

каналима. Прекасно, чини се Онда, када је цифри двадесет требало додати још четрдесет или педесет година!

На почетку својих заточеничких беседа, Велимировић се питао :

Којим путем сада да пођемо? Не онуда, само не онуда, којим смо ходили две деценије.

Шта сада да радимо? Све само не оно што смо радили у времену између два Светска рата.

Да не грешимо, те да поново не испаштамо.

Да не вређамо Цара Господа Бога, те да не заслужимо још већу казну, авај, без помиловања.

Да се не каљамо неваљалством, те да се не би морали понова прати својом крвљу у својим сузама.

Да не газимо светиње предака наших, те да не би опет били прегажени.

Нека нам школа буде савером, политика са поштењем, војска са родољубљем, држава са Божјим благословом.

Нека се сваки врати Богу и себи; нека нико не буде ван Бога и ван себе, да га не би поклопила језива тама туђинска, са лепим именом и шареном одећом.

Нека се свак, ко је српски родољуб, пашти да задобије царство небеско, којим се једино може одржати царство земаљско на дуже време.

Када је наш народ рекао : правда држи земљу и градове, као да је рекао : царство небеско држи царство земаљско. Јер правда је једна од многих сила царства небеснога. Једна друга сила јесте вера, трећа љубав, четврта истина, пета милост, шеста мудрост, седма чистота, и тако скоро без броја и без краја... (стр. 9 - 10)

Чим сам прочитао лековиту и драгоцену књигу (почетком деведесетих), те речи сам подвукао.

Те речи су ми биле стално на памети годинама, нарочито ових последњих десетак година. Тих речи сам се сећао и прошлога новембра. Сећам их се и сада, после рата, овог последњег, 1999. године.

1

Започео сам прошлог новембра (1998) белешке о **МИРОСЛАВЉЕВОМ ЈЕВАНЂЕЉУ**, када још није било сигурно да ће коначно бити завршена конзервација споменуте књиге, црквене књиге из 12. века, како би опстала и била сачувана за будуће векове.

Привукао ме је, признајем, буран живот Мирослављевог јеванђеља, српске црквене књиге из 12. века, чија је вредност непроцењива. "Политика" је у суботу 17. јула 1999. године објавила вест да је конзервација овог дела завршена : на конференцији за новинаре у Народној библиотеци Србије у Београду, новинарима је пружена прилика да виде рестаурасано Мирослављево јеванђеље у свој његовој лепоти. Ради се и на хитном поступку обезбеђења специјалне витрине у којој ће Мирослављево јеванђеље наставити свој живот и опстанак као један од највреднијих споменика српске културе... На истим страницама исти лист објављује и страшне вести о злочинима на Косову..

Вероватно да је тих јулских дана било на стотине пречих, трагичнијих и страшнијих ствари о којима су српски писци, интелектуалци и новинари размишљали и писали, говорили и позивали на апел : ја сам наставио да размишљам и пишем о оном, што сам већ био започео прошлога новембра...

Мирослављево јеванђеље, најстарији српски ћирилични рукопис, скоро четири деценије скриван је од очију јавности. *Више од 750 година једна књига путује кроз српску историју!*

Многи знају о овој књизи да је написана крајем 12. века за Немањиног брата, хумског кнеза Мирослава. Кад је бјелопољски манастир претворен у цамију "Јеванђеље" је стигло у Хиландар. Ту је књига доживела прво значајно општећење: руски архимандрит отцпеио јој је једну страну, која се данас чува у Санкт Петербургу. Хиландарци су "Јеванђеље" поклонили Александру Обреновићу, у знак захвалности што је отплатио велике манастирске дугове. Прво фототипско издање, у Бечу, Србија је платила 300 дуката у злату. Бечки мајстори су књигу оштетили, стављајући јој погрешан лепак. После убиства Александра Обреновића и Драге Машин, једно време "Јеванђеље" се водило као нестало. Прешло је Албанију, а Други светски рат провело закопано у манастиру Рача...

Није тачно утврђено када је написано Мирослављево јеванђеље: 1169. или 1197, најчешће се као година настанка узима 1190.

Да ли га је хумски кнез наручио за своју задужбину, манастир Светих апостола Петра и Павла у Бијелом Пољу или за личну употребу у двору?

Како је, зашто и када Јеванђеље доспело из Бијелог Поља у Свету гору?

Да ли је то било у 17. веку, када је манастир Светих

апостола претворен у џамију, или је пренето знатно раније, када су Србија и Црна Гора пале под турску власт?

У ризници манастира Хиландара чувано је све до краја 19. века. Захваљујући великој акцији угледног филолога Стојана Новаковића, краљевина Србија је отплатила све дугове манастира Хиландара, и Светогорци су уз знак захвалности, Александру Првом Обреновићу, током његовог боравка на Светој гори на Ускрс 1896. године, поклонили Мирослављево јеванђеље и Хиландарску повељу.

Хиландарска ризница није била баш најсигурније место за чување најстаријег споменика писаног ћирилицом. Руски архимандрит Порфирије Успенски, отцџенио је, 1845. године, 165. страну ове књиге Тај листсе чувау Публичној библиотеци Салтикова Шчедрина у Санкт Петербургу. *Руси га позајмљују за копирање, али га не враћају.* - Друго оштећење, Мирослављево јеванђеље претрпело је 1896 / 97. године, приликом израде фототипског издања, у Бечу : јеванђелистар је развезан и по снимању повезан, али је коришћен "савремени" лепак, који је касније довео до затезања страница и пуцање тананог пергаментa.

После смрти краља Александра Обреновића маја 1903. године, донета је одлука да се Мирослављево јеванђеље и Хиландарска повеља предају Народној библиотеци. Повеља је предата, а Јеванђеље је нестало.

Шта се са Јеванђељем догодило? Да ли је продато у иностранство? Или га је покојни краљ поклонио некој својој рођаци? Или је украдено и поново враћено у Хиландар?

Не Оно је све време било у двору, запаковано у сандуку који је са осталим стварима предат крају Петру Првом Карађорђевићу.

Пронађено је 1915. године када је сандук случајно отворен и одмах предато регенту Александру.

Заједно са српском војском прешло је Албанију. На Крф су га носила два Врањанца : кројач и учитељ Ђорђе и Пера Ђорђевић, рођак др Александра Јанковића. Њима је Јеванђеље поверено да га, заједно са крстом од платине, украшеним дијамантима из манастира Манасије, носе свуда са собом, а када дође време да светињу предају коме треба. На Крфу је Јеванђеље чувано у Главној државној благајни, а крст је изгубљен у једној цркви где је био привремено на чувању.

После рата, јеванђелистар је враћен у Београд; од 1935. године чуван је у **Музеју кнеза Павла**.

Према одлуци краља Петра Другог и тадашње владе, Јеванђеље је 1941. године однето у манастир Рачу и поверено игуману Платону. Игуман се обавезао да после рата Јеванђеље врати лично краљу или Кости Јарковићу који му је књигу предао.

Јеванђеље је скривано у сандуку са шушкама, закопаном испод дрвеног пода и камене плоче у олтарском простору манастира Раче

Четнички командант Кондор Радовић покушавао је да се докопа Мирослављевог јеванђеља пошто - пото. Крајем 1943. године игуман Платон је Јеванђеље предао Кости Јарковићу и неком Кешељевићу, бојећи се да ће му га узети четнички командант.

Како је Јеванђеље доспело у трезор Народне банке, где је и остало све до 1945. године? Ко га је тамо оставио? Кустос Народног музеја М. Духаћ? Како га Немци нису конфисковали?

Од 1945. године, до шездесетих, Мирослављево јеванђеље било у сталној поставци средњовековне збирке

Народног музеја. Излагано је у стакленој витрини под јаком светлошћу рефлектора; листови су почели опасно да се исушују, пергамент је знатно брже старио него да су му били обезбеђени минимални услови чувања...

Једном или два пута, у Народном музеју, видео сам својим очима Мирослављево јеванђеље

Бечко фототипско издање ове књиге из прошлог века нисам видео; а издање из Јоханесбурга видео сам на сајму књига у Београду. Имало је превисоку цену за српске библиофиле

Како је уопште дошло до тога издања? По Закону о културним добрима Министарство културе дужно је да изда дозволу за израду фототипског издања. Министарство ту дозволу никада није издало.

Фототипско издање урађено у Јоханесбургу у 300 нумерисаних примерака (уз две пропратне књиге Историјат и Коментари) промовисано је на међународном београдском сајму књига, 1998. године. Аутори су Вељко Топаловић, Душан Мрђеновић и Бранислав Бркић, сва тројица из "Досијеа", који је уложио и највећу суму новца, док је "Службени лист" обезбедио почетна средства.

Према писању штампе, рад на фототипском издању започет је пре више година. Душан Мрђеновић, главни и одговорни уредник "Досјеа" вели :

" Припреме су у Београду трајале око две и по године, а последње две смо радили у изванредно опремљеном компјутерском студију и репринт кући Бранислава Бркића у Јоханесбургу.

Током 1994. и 1995. године водили смо бројне разговоре са представницима Министарства за културу, Народног музеја и Народне библиотеке о изради фототипског издања. Када смо "Јеванђеље" снимили у Народном музеју 1994. године, оно је чувано у једном

дрвеном ковчежићу и било је у очајном стању. Договори су лепо текли, чак су нас и пожуривали како би се посао реализовао у оној "чувеној" години културе Међутим, у једном тренутку испречио се некакав зид и престали су са нама да преговарају. Пошто смо били већ "чврсто загризли" и уложили знатна средства, одлучили смо да ипак урадимо фототипско издање рачунајући да разговори са тим људима имају неку тежину. Никакав новац нисмо тражили нити очекујемо од државе ни од Министарства, нити је новац био икакав предмет разговора. Чак смо понудили Народном музеју да обезбедимо клима - комору за "Јеванђеље" како би се чувало на одговарајући начин. Речено нам је да уплатимо средства на жиро рачун па ће се најпре премештати неки зидови. Одлучили смо да за месец два направимо промоцију и јавну лицитацију првог одштампаног примерка фототипског издања и да од тог новца купимо клима - комору.."

Испада да се друго фототипско издање Мирослављевог јеванђеља појавило као **дивље**?

4

Реч је о књизи која има изузетно велику културно историјску и научну вредност.

Мирослављево јеванђеље писано је у два ступца, црквено словенским језиком и има 181 лист величине 41,5 x 28,4 цм. Не зна се ко је био главни писар. Мањи део текста писао је *Глигорије Дијак*.

Користили су различите правописе, зетско хумски и рашки, и обојица су уносила елементе народног говора. Више од 260 минијатура са 88 птица које се налазе у јеванђелистару чувене су у свету. Поред птица, у

иницијалима, ту су и друге животиње, као и људски ликови. Утицај ране романике јачи је од византијских утицаја, у ликовном делу књиге *Што је и природно*, пошто је Јеванђеље написано и обликовано на потезу Дубровник - Котор - Бијело Поље, у Хуму, који је у то време био под латинском црквеном јурисдикцијом.

Корице књиге, израђене од дрвета пресвученог мрком кожом, украшене су слепим отисцима - биљним орнаментима и словима. Лазар Мирковић је сматрао да се слова печата могу читати двојачо. Могуће је и да је повез урађен у манастиру Св. Павла у Светој Гори?

Повез изгледа није оригиналан, већ из 15. и 16. века.

Чињеница је да су корице мање од блока књиге

Годинама се веровало да у рукопису и минијатурама постоји само пет боја. После скенирања у Ватиканској библиотеци - пре двадесетак година - откривено је да има осам боја. То поскупљује и израду фототипског издања и рестаурацију.

Да ли су то једине тајне које садржи у себи Мирослављево јеванђеље?

Не само са лингвистичког већ и са уметничког становишта, МИРОСЛАВЉЕВО ЈЕВАНЂЕЉЕ, привлачило је, и привлачиће, посебну пажњу бројних научник и уметника.

5

Прошле године је објављено јоханесбуршко фототипско издање Јеванђеља. Ове године, на крају рата, завршена је конзервација Мирослављевог јеванђеља и биће обезбеђена специјална витрина у којој ће бити сачувано за векове који долазе

Било би добро да у будућем **Музеју Немогућег Ратара** буде иједан примерак фототипског издања Мирослављевог јеванђеља, као и друга фототипска издања наших ретких средњевековних књига. **ЗАКОНОПРАВИЛО** или **Номоканон Светога Саве** (*Иловички препис 1262. година*) већ је - купљен (приредио и прилоге написао др Миодраг М. Петровић, *Дечје новине*, Горњи Милановац, 1991)...

Српске средњевековне књиге су расуте по свету, где су доспевале најчудноватијим путевима из српских манастира и цркава. Неке је и сам Вук Стеф. Караџић продавао у невољи. *Да ли ће се икада наћи људи који ће успети да начине фототипска издања тих књига заробљених по туђинским библиотекама и фондovima?*

То не може бити само задатак страсних српских библиофила или богатих Срба, склоних да одреше кесу, већ саме државе, односно њених надлежних институција...

1. август 1999. У Београду.

Добро јутро, реко Јорданска!

Тако гласи наслов рукописне збирке забележених влашких народних умотворина . Забележили су их АЛЕКСАНДАР ЛУКИЋ, тада главни и одговорни уредник књижевног часописа "Браничево" и један од наших познатих песника, родом из села Мишљеновица, и БЕН МЛАДЕНОВИЋ, професор географије, родом из Аљудова. Забележили су их током 1992. године у селима Аљудово, Кобиље, Манастирица и Велика Слана. Све је те примере изворних народних умотворина са влашког на српски препевао Александар Лукић, и највећи део те збирке објављује се овде

У оригиналном рукопису текстова на влашком који поседује приређивач наведено је поименце, од кога је и када и где шта забележено, но у овом издању те податке не доносимо, као и неопходна објашњења о обредима и бајањима.

Лукићева и Младеновићева збирка није први покушај записивања усменог народног блага и његовог очувања од даљег пропадања.

"Занимање за румунску (влашку) народну поезију из источне Србије постојало је још у прошлом веку", пише Ратомир Марковић, професор румунског језика и књижевности - преводаца са румунског (родом из влашког звишког села Ракова Бара) - и сакупљач влашког усменог народног блага, *"или тачније, у време*

када је Милан Милићевић у својој познатој књизи *Кнежевина Србија 1876. године објавио нешто ове поезије*" (в. у часопису "Стиг", Мало Црниће, бр. 11, децембар 1972, стр. 5 - 7) .

Тај Марковићев текст препоручио сам за објављивање ондашњем главном и одговорном уреднику "Стига", Г. Милисаву Миленковићу, јер је "Стиг" , у једном од претходних бројева, посвећеном у целини мајској кучевској смотри изворног народног стваралаштва **Хомољски мотиви**, био објавио превод руковети влашких народних песама Звижда (које сам ја као студент био прибележио, а на чијем ми је превођењу помогао сам Марковић) - **ИЗВОРЧИЋ СА ВОДОМ ЗЕЛЕНОМ** , са поговором, који је, у ствари, био нешто скраћена верзија мога семинарског рада (**Белешке о песмама Звижда и Хомоља**). На тај рад и бележење подстакао ме је професор на Филолошком факултету - покојни Др Владан Њедић.

Из тога Марковићевог рада, изостављене су фусноте, које дају, за почетак, неку приближнију представу о усменој народној књижевности Влаха североисточне Србије У том свом раду, Марковић *не помиње* и околност да је и Вук Караџић у своје време био забележио неке примере влашког усменог народног блага. Р. Марковић наводи да је 1899. године у Паризу штампана прва књига румунске (влашке) народне поезије :

Emile Picot (Emil Piko) , Chante populaires des roumains de Serbie (Народне песме Румуна из Србије).

У Румунији су касније штампане три књиге:

G. Giuglea, G. Vilson (Г. Ђугља, Г. Влсан), Dela romanii din Serbia (Народне песме / Румуна из Србије) , Букурешт, 1913.

Cristea Sandu Timoc (Кристја Санду Тимок) , Poezii populare de la romanii din valea Timocului (Народне песме Румуна из долине Тимока) , Крајова, 1943.

Cristea Sandu Timoc, Cintece batrinesti si doine (Јуначке и лирске песме) , Букурешт , 1967. - Ово је проширено издање претходне књиге

Сам Р. Марковић је, још као студент румунске књижевности, сакупио у свом родном селу Ракова Бара збирку влашких народних песама, коју је објавио у румунском часопису Fonetica si dialectologie (Фонетика и дијалектологија) , TEXTE DIALECTALE DIN HOMOLJE (R. S. F. Jugoslavia) (Дијалектални текстови из Хомоља / СФР Југославија), Букурешт, 1969 , VI , стр. 187 - 288) .

Штета је што Марковић све те песме (које је снимиио у свом родном месту у Раковој Бари, код Кучева, 1966 , а потом забележио и објавио) *није превео и са влашког на српски, како би биле доступне и српским читаоцима који не знају влашки.*

Марковић, даље, у свом наведеном тексту, вели да је у Румунији објављивано у часописима и другим књигама више песама и приказа . "Код нас је објављивано мање, нешто више тек после другог светског рата" и при том спомиње неке скорије радове :

" Сава Јанковић, Жртва зидања у епосу источне Србије, "Развитак", Зајечар, 1968, бр. 3, стр. 44 - 52 ; Исти аутор, Влашка народна песма о Стојану Булибаши, "Развитак", 1969, бр. 6, стр. 48 - 55 ; академик Душан Недељковић, Заједничка тема поруке мртвог хероја српског и румунског певања у заједници усменог фоклора народа Балкана , Гласник Етнографског института САНУ, Београд, књ. XVI - XVIII , 1971, стр. 1 - 24 " .

Марковић примећује да се у зајечарском часопису "Развитак" румунске (влашке) народне песме у оригиналу и данас штампају ћирилицом, иако се зна да румунски језик користи латиницу. Све наведене књиге штампане су латиницом, а такође и све остало што је до данас објављено у Румунији, а и код нас, у издањима САНУ и Савеза удружења фолориста Југославије / Тачно је да постоји традиција у штампању ћирилицом јер је после другог светског рата, између 1946 - 1948. године, у Зајечару излазио на румунском (влашком) језику ћирилицом лист "Vorba noastră" ("Наша реч"), будући да су у то време Румуни (Власи) слабо знали латиницу и да није било повољних услова за штампање латиницом..."

Марковић је у бележењу влашких народних песама у свом родном селу пошао од система Chestionarul Noului atlas lingvistic roman, Transcrierea fonetica (Упитник Новог румунског лингвистичког атласа, Фонетска транскрипција), "Фонетика и дијалектологија", 1963, В, стр. 163 - 168.

*

Вреди овде споменути и рад : **Тужбалице, обичајне песме везане за погреб и бајалице код Влаха у Хомољу**, Марије Милојковић, наставника основне школе у Крепољину (Крепољин, 1989, 31 стр. густо откуцаног текста, са географским картама и ликовним прилозима Воје Кумрића, наставника у истој школи) (рад је у рукопису). Рад је у много чему занимљив, иако наравно у целини у садашњем облику није за објављивање. Наставница Милојковић је са својим ученицима сакупила вредну грађу, и написала је свој рад

како би се сачувале културне вредности "једног народа који живи на тлу Југославије". Примере тужбалица и басни на влашком бележила је српским латиничним писмом, а дала је и преводе тих примера.

Г. Милојковић пише : *Језик хомољских Влаха неразумљив је "савременом Румуну, али је основа романског порекла, јер у њему има доста елемената румунског и француског језика. Језик се све више посрбљује - па није ни чудно ако се зачује говор двеју личности на новом језику, ни влашком ни српском, него на мешавини ових двеју језика. Речи су час српске, час влашке, па ономе ко не познаје ову ситуацију изгледа чудно. Што се тиче Хомоља и његовог говора - ништа не би требало да буде чудно. / Разликује се говор једног села од говора другог села. Лазнички влашки говор разликује се од говора Крепољина, а крепољински говор од милановачког - магудичког. И за то постоји објашњење. Лазница је влашко село. Она је успела да сачува аутентичност у говору - Крепољин то није могао да сачува, јер ту се говоре упоредо два језика..." (стр. 30).*

Г. Милојковић је забележила једну басму против вампира, која у њеном преводу гласи :

"Вампири живи, вампири мртви, вампири плави, и сви ви 99 врста, зашто сте ушли у овог човека?"

Ја ћу вас церовим кољем избости, катраном и тамјаном окадити, бритвом посећи и истераћу вас из овог човека.

Истерах вас из главе, из ногу, из срца, из кукова... из целог његовог бића.

Катраном вас накатранисах, кољем вас избодох, тамјаном вас накадих, бритвом вас посекох, иглом вам очи извадих и у Црно море вас послах -

далеко од овог човека.

У Црно море да идете, вампири живи, вампири мртви, вампири зубати, вампири расплетени,

Оче природе - мајко природе,

Оче комата - мајко комата,

*да идете тамо где трава сама ниче,
сама расте, сама вене и полеже.*

Тамо вас чекају три девојке са постављеном софром.

Тамо да једете, тамо да пијете, тамо по трави да се ваљате, само од болесника да одете, јер нема чиме да вас храни.

Ја вас избодох, окадих, посекох, очи вам извадих и у Црно море вас послах!" (стр. 29) (упоредите овај пример са оним из Лукићеве - Младеновићеве збирке, пример бр. 21, слични су, али се и разликују).

Кад је реч о песмама **испраћушама**, Г. Милојковић пише (стр. 19, њеног рукописа) да код Влаха "постоји обичај да се над покојником", док је још у кући, отпева једна устаљена и уобичајена песма којом се покојник испраћа на "онај свет", "*којом се дају упутства како да се понаша на путу до раја*". Ову испраћушу певају жене које то знају. Обично знају старије жене и оне је певају на исту мелодију, на исте стихове, само се убади име покојника. Ако се две жене "сложе" у певању - што значи да једна води мелодију, а друга је прати, испраћуша делује веома импресивно". Г. Милојковић, добар познавалац живота и обичаја краја у коме ради као наставник, примећује да се при опроштајном певању често дешава да жена "*која води мелодију зна стихове, а жена која је прати не зна. Пратиља чека док водиља изговори почетне слоге стиха, па се онда укључи у певање. На овај начин добија се утисак да је пратиља увек за корак иза*

водиље.."

На почетку овог свога рада, Г. Милојковић наводи и легенду о постанку назива Хомоља, везујући је за времена српског кнеза Лазара. По старим земљописним картама из 1841. године, река Млава је извирала у **Хајдучким планинама**. Кнезу Лазару се необично свидео овај врлетни крај, па је одлучио да на обали брзе Млаве подигне себи задужбину. Подигао је манастир **Горњак** 1379. године. Но, у овом крају је било и манастира из ранијег периода српске повести, рецимо манастир у Витовници, задужбина краља Милутина. "У овом пребивалишту нетакнуте ... природе у друштву својих великодостојника...уз кликтај сивих орлова, била је и царица Милица. По Милици и њеном петању доби име насеље на самом изласку из Горњачке клисуре - **ШЕТОЊЕ**. ..." Када је кнез Лазар "позвао", "све што је било здраво и за бој способно похрлило је према Крушевцу - направивши токе од суве церовине и извадивши из неке кладе, одавно зарђалу Ђорду. Кренуо је и старина од Хајдучије - Живко и са њим још три стотине таквих јунака. *Дика тадашњих јунака су били добри коњи стишки.* (...) Барјактар му је био Иво, а заштитница овчар Јанко. У овој необичној чети се нашао и један дечак - *Њејаки Њенад*. Видевши да су у бој кренуле све саме старине, није могао да одоли да не пође и он, мада је слабом руком једва могао да суздржава силовитог коња. / Лазар је знао да у околини Ждрела живе Власи, па задивљен оваквом четом која је стигла у Крушевац, одушевљено је подигао руке и на влашком узвикнуо - **Омуље, омуље!**" (Што значи : *Човече, човече!*) И од тог доба, овом крају јунака остаде назив **Омуље**, доцније **Омоље**, а данас **Хомоље**...

*

Александар Лукић и Бен Младеновић забележили су своју збирку у крају, кроз који се пролази, када се иде у Хомоље, о коме говори Г. Милојковић, у *предворју Хомоља*. Учинили су једну изванредну ствар. Учинили су доступним део драгоценог народног блага Звижда и Хомоља и сачували га за будућа времена. Увек сам изнова, са изузетним узбуђењем читао, нарочито, крај Лукићеве - Младеновићеве збирке, песме VII и VIII циклуса, међу којима има ванредних примера. Записивачима и преводиоцу се посрећило да нађу праве казиваче и најбољи израз.

Хомољски мотиви, велика смотра народног стваралаштва североисточне Србије која се већ тридесетак година одржава традиционално у Кучеву, била је згодна прилика да се покрене један зборник, или повремена публикација, у којој би било објављено, оно што се певало на смотри и тако сачувало. *Та прилика је пропуштена, из разлога који су тешко схватљиви. Да ли зато што није било ентузијаста и зналаца, компетентних и позваних људи, или услед уврежене паланачке еуфорије и предрасуда, да је важно да се чује свирка и песма и види шаренило још једног, трећег вашара, а остало препусти времену неком будућем и милости неког занесењака?* Пропуштена је, изгледа, прилика да се подигне и **Музеј живе традиције** (ја сам о томе и књигу написао **Музеј Немогућег Ратара**, Београд, 1996), то јест остављено је, изгледа, то, да неко учини сам о свом руву и круву.

Дакле, скупљање, чување и тумачење народних умотворина Звижда и Хомоља препуштено је појединачним покушајима и настојањима.

И све би оне изворне народне песме овог краја које су из године у годину певане под јаблановима великог кучевског фудбалског стадиона, падале у воду оближње реке као и лишће са јабланова у јесен, и потонуле заувек, да се нису нашли неки људи, који су то покушали да зауставе

Није никад касно схватити : једно је откривање и показивање богатства народне културе у најопштијем смислу речи, а друго је начин њеног неговања, тумачења и очувања.

*

Звижд и Хомоље? То је крај који пре свега треба упознати добро. За ауторе чију рукописну збирку објављујемо овом приликом, то је - најужи завичај. Колорит и општи амбијент овог краја је по много чему изузетан. За оне који никада нису били у овим крајевима, или тек понешто знају о њима, вреди подсетити на речи Д. Антонића:

" Почетком трећег миленијума старе ере, становништво настањено на територији источне Србије упознаје богато налазиште бакарне руде и усмерава своје интересовање ка експлоатацији бакра. Од тог тренутка, мења се стара економска структура и настају нови економско - друштвени односи, тј. почиње развој занатства, а самим тим настаје и изразитије друштвено раслојавање. Касније, у првом миленијуму старе ере (око 800 година) , настаје стабилизација

културе са формирањем етничких групација, познатих из античких историјских извора (Илири, Трачани). На овом подручју живела су трачка племена Трибали, Пикензи и Тимахи, чији су супстрати у култури овог краја присутни и данас. Продор Римљана, оставио је трага у културном погледу, а у етничком довео је до романизације поменутих племена. Прелазак Словена на Балканско полуострво, у VII и VIII веку нове ере, и њихово даље ширење, довело их је у ове крајеве. У сусрету са многобројним и снажнијим дошљацима, старо становништво се у почетку повукло у неприступачније области, али је временом ипак било делимично асимиловано. Но, поједини елементи њихове културе, обичаја и традиције су се одржали, било да су их новодошли прихватили као своје, или се пак сачували у појединим видовима замршених ритуала и појединих обреда.

Од доласка Словена, ова је област пролазила кроз бурне историјске периоде. Смењивали су се различити утицаји, а политички и економски чиниоци у прошлости доводили су овамо и ново становништво, етнички другачије од старинаца. Током велике сеобе, крајем XVII века, на путу за прекодунавске хришћанске земље знатан број Косоваца застао је овде и уткао се у масу старинаца, не губећи при томе свест о својој пореклу. Такође су и динарска као и моравско - вардарска миграциона струја оставили трага у овим областима. Масовни покрети романског или романизованог словенског становништва из прекодунавских кнежевина, ка овим крајевима, били су следећи чинилац у формирању етничке слике. Поред тога што су дошљаци овде налазили веома привлачне услове за живот, они су се

*исељавањем ослобађали феудалног јарма. Бујни ток досељавања са севера, нарочито се појачао после ослобођења ових крајева од Турака... Миграциона струјања са севера трајала су све до преласка у XX век, видно ојачавајући становништво влашког говора. / Данашње становништво овог краја претежно чине Срби и Власи. Прохујали векови, учинили су да се од претежно полиетничке структуре становништва издвоје напред поменуте две. Заједнички живот, кроз дуже време и у истој средини, учинио је да и поред самосвојних основних елемената, међу њима постоји много тога заједничког и у обичајима, веровањима, занимањима, традиционалној култури..." (в. у књ. **ЦЕРЕМОШЊА**, Кучево, 1980, стр. 138 - 139) ...*

*

Налазећи се негде у близини средишта, географског и митолошког центра Балкана, Звизд и Хомоље представљају једну област, која је стицајем околности, била као нека врста природног резервата, упркос свему напред реченом. Да ли је природа овог поднебља богата или сиромашна? Она је од оне материје, једне једине, од које је сва васиона, од материје која има у главном две особине

"Природа је увек доследна и ако се чини, да поступа кадкада против својих рођених закона. Она се држи својих закона, и у исто време гази преко њих. (...) Простор егзистира за то, да се земаљска створења могу распоредити и једно од другог раставити. Међутим, оденувши птицу перјем , даје јој могућност да може свуда боравити. Она ствара увек у правцу савршенства, али, уметник иде натраг, тражећи материјала и изнова почиње с првим елементима, и ако је уметност знатно

одмакла напред. Да није тако, све би пропало. Кад погледамо које уметничко дело, чини нам се, да смо завирили у систем правилних промена. Биљке су омладина света, спремнице напуњене здрављем и снагом, али оне опипавају пут према горе, према свести. Дрвета су несавршени људи, и као да тугују што су привезана за једно место. . . Јавор и напрат су још непокварени, но, и они ће без сумње чим дођу до свести, проклињати и кети..."

Присетити се овде Емерсона ваља и због оних неколико мисли, поред осталог, да :

Све оно , што је у нама најбоље, воли природу .

У нашем завичају, Звижду и Хомољу, увек сам видео јасно да је човек пао, али да природа стоји усправно, и служи као нека врста диференцијалног показатеља, да покаже одсутност или присутност божанског осећаја у човеку. Да ли је било случајан онај наслов руковети преведених влашких народних песама који сам објавио пре четврт века : **ИЗВОРЧИЋ СА ВОДОМ ЗЕЛЕНОМ** ? Не. То поново схватим, затекао се у неком влашком или српском селу Звижда и Хомоља, или у нашем родном Мишљеновију, петајући обалама потока.

"Клобучасти вртлог на површини потока уводи нас у тајну механику неба. Свака је шкољка на обали кључ за то."

Народне умотворине ме привлаче својим магнетизмом, као и природно развијање најкомпликованијих форми...

("Природа је инкарнација духа и враћа се опет духу, као што од леда постаје опет вода и гас. Свет је стрмоглављени дух и та етерична есенција гледа увек, да се опет претвори у стање слободног духа. Отуда долази сила и оштрина утицаја природних предмета, органских и неорганских, на дух. човек у заточењу, човек у кристалу, човек у биљци говори са безличним бого-човеком...")

Погледајте те изврсне примере из Лукићеве - Младеновићеве рукописне збирке, када је реч о басмама, о самом тексту басмама : из њих блистају природа и дух, сила и енергија која подстиче *("Та сила, која не респектује квантитет, којој и целина и појединости служе као њени путеви спроводници и канали, шаље свој осмех јутру, и укапљује своју суштину у сваку кишну капљицу. Сваки нас моменат и свака ствар упућује на то, јер може мудрост деловати у свакој форми. Она је у нас сасута као крв; она нас трза као бол. Она долази к нама као задовољство или радост. Она нас обавија у тмурним и меланхоличним данима, као и у данима веселог рада. Ми никад не упознајемо одмах њезину суштину, него тек после дуго времена", Емерсон , " Природа")*.

(Београд, 10. септ. 1997.)

(Препштампано из **АЛАМАНАХА ЗА ЖИВУ ТРАДИЦИЈУ, КЊИЖЕВНОСТ И АЛХЕМИЈУ** , 1 / 1998, Београд, стр. 70 - 73 .)

МУЗЕЈ ДРЕВНЕ КУЛТУРЕ

**Поводом два новинска
чланка објављена у "Политици"**
(6. март 2000)

1.

"Породична стабла" (стр. 17)

Вукоје Властељица (Јован Радовић), етнограф, тридесет и шест година, село Лопаш код Пожеге "Родом је из села Виче у Драгачеву. У Лопаш је, каже, дошао "жени у кућу". Са супругом Снежаном има двоје деце.."

Занимљиву пасију - израду родослова - Вукоје је временом претворио у своје стално занимање

До сада је "израдио више од 200 породичних родослова, "погледао" је у порекло многих породица два - три века уназад...Радио је, најпре, за своју породицу, па за фамилију, родно село Вичу, а онда почео да ради по поруцбини. *По договореној цени правио је родослове људима у драгачевском, ариљском, ивањичком, чачанском крају, по Шумадији.* Увек исцрпно и аутентично, радећи на основу историјских извора, матичних књига, али и истражујући по селима, гробљима, предању.

- Родослови које радим нису само проста породична стабла. Израђујем, заправо, родословне

монографије У изворима проналазим, па на одштампаном родослову приказујем све претке по мушкој линији, најчешће до 12. или 13. колена, наводећи и жене у најужем сродству. Ту записујем и занате предака, занимања, њихове крсне славе, где су се селили, кад су ратовали, били на власти и слично. Добија се, дакле, комплетна информација о прецима..."

"Студирао је историју и етнологију, бавио се и новинарством, пише поезију. Писање родослова му је, ипак, главна преокупација. Због тога је дане проводио (и проводи) по архивима Србије и Југославије, САНУ, хиљаде матичних књига је прелистао, силну литературу прочитао. *Створио је и сопствену архиву, којом сада може да се обезбеди и до две трећине извора потребних за израду једног родослова. Обишао је, каже, 700 наших гробаља, са споменика читао натписе, видео многе крајпуташе.*

Никад му, ни по снегу и којамету, није било тешко стићи и до најзабитијег села. Тешко му пада једино сазнање да су матичне књиге понекад уништене, да нема писаних трагова о прецима. Сећа се (...) геста једног довитљивог свештеника из ивањичког села Радаљева, који је, видевши како Аустријанци у оближњем Ариљу 1915. године пале матичне књиге, радаљевске књиге "сахранио" у мртвачки ковчег и потом закопао. Кад је рат завршен, изнете су на светло дана, па се, захваљујући томе, сада знају преци породица у овом селу од 1837. године

- Матичну службу у Србији увео је књаз Милош 1836. године, а трајно презиме, попут данашњих, у тим записима уводи се 1861. године. Од користи су ми и сачувани прошловековни судски списи, који су, на пример, за цео ужички крај доступни, а за чачански нису. Од свега

што сам урадио до сада, најразгранитији ми је родослов Караклајића из Шареника код Ивањице. Тај родослов од једног заједничког претка, рођеног око 1710. године, води у, чак, 750 имена..."

*

Изради родослова - све је подредио. "Захваљујући тим истраживањима, дубоко је "ушао" у историју српског народа. Посебно је до детаља спознао слику свог родног села Виче, за које има готово спремну историјско - етнографску студију од неколико стотина страна, са свим родословима, обичајима, историјским догађајима у последња три века..."

2.

ОСТАЦИ ДРЕВНЕ КУЛТУРЕ

(стр. 25)

Етнокултуролошка радионица из Сврљига, на чијем је челу др Сретен Петровић, професор Филолошког факултета у Београду, организовала је, 1995. године, у Сврљигу, први међународни научни симпозијум на тему *Традиционална култура у животном циклусу обичаја*. Следеће године тема је била : *Традиционална култура у годишњем циклусу обичаја*, па су уследиле теме: *Природа у обичајима и веровањима; Славе, заветине и друге сродне прославе становништва источне Србије и суседних области ; Народно стваралаштво у обичајима и веровањима становништва источне Србије и суседних области*.

Сваке године, после завршетка симпозијума, објављиван је позамашан зборник радова, чији је главни и одговорни уредник проф. Сретен Петровић.

Петровић је недавно дао интервју новинару З. Радисављевићу, из кога, поред осталог, вреди запамтити следеће:

"Прошлогодишњи симпозијум је био посвећен народном стваралаштву. Шта је данас од аутентичног стваралаштва нашега народа сачувано у пракси?

- Мислим да је народно стваралаштво у читавом свом обиму присутно код становништва источне Србије, са једном важном напоменом : у димензији сећања и могућности репродукције, али не и у живој пракси. Пре свега, данас је у потпуном узмаку низ традиционалних

обичаја и обреда , који су се некада екстезивно упражњавали и имали, на пример, своју музичку пратњу, и који су у свој драматуршко - обредни сценарио извођења, укључивали орске игре, митолошке песме. Одливом становништва нестао је и онај мобилни креативни потенцијал села, дакле, и само уметничко народно стварање остало је "да виси". Ликовно стварање се све више потискује, јер се на нивоу домаће радиности данас сасвим спорадично упражњавају ткање, вез и ћилимарство... Када је реч о народној музици и орским играма, ове форме се оживљавају тек у спорадичним фолклорним манифестацијама, које имају пре свега манифестациони и естетски карактер, а мање произилазе из "реалитета животне праксе".

У пет књига, на више од 1500 страница, сакупљено је, нема сумње, драгоцено благо које указује на вредности духовне и материјалне културе становништва једног дела нашег народа.

(...)

Било је планирано и оснивање народног музеја у Сврљигу, са посебним нагласком на етнографској и археолошкој збирци?

- Да. Од тога плана се у Скупштини општине Сврљиг није одустало. Прикладна зграда за ову намену углавном је добијена. Проблем је измештања неколико установа које се у њој налазе, да би процедура адаптације могла да почне. Сврљиг се убраја у најстарије градове у Србији. О томе сасвим добро може да посведочи у њему написани и сачувани рукопис "Сврљишких одломака јеванђеља" из XIII века, као најстарији српски ћирилични

рукопис у источној Србији. Почетке историје града Сврљига научници везују за епоху Римскога царства. Први писани траг је из 535. године, када је порушени кастел Сврљиг Јустинијан обновио. Све то указује на древност и краја и становништва, у коме леже запретене знатне археолошке, етнографске драгоцености, као и богат материјал за лингвистичка и митолошка истраживања. Отварање музеја са наведеном наменом само би поспешило даља етнокултуролошка истраживања..."

3.

Коментар

То су, у мору хаоса и бесмисла, пропадања и нестајања, вести које радују. Та два чланка.

У Сврљигу, или у Кучеву, можда и у Жагубици, не би требало оснивати типични народни музеј, са посебним нагласцима на етнографским и археолошким збиркама.

Такви музеји већ постоје у већим окружним местима.

Много би боље било, верујем, да северо - источна Србија оснује јединствени **МУЗЕЈ ДРЕВНЕ КУЛТУРЕ**, који би се искључиво бавио проучавањима остатака древне културе (...)

Да ли ће и када бити основан МУЗЕЈ ДРЕВНЕ КУЛТУРЕ, који би имао истовремено и српски и палбалкански карактер, само Бог зна. За такво нешто потребна су два капитала : капитала знања, компетенције и капитал новчани.

Првог има, донекле; другог - нема.

Да би могли да се упознају, сви они на Балкану, који сањају о МУЗЕЈУ ДРЕВНЕ КУЛТУРЕ, потребни су сусрети, симпозијуми, попут оних у Сврљигу, али и другде; зборници су добра ствар. **Аламанах за живу традицију, књижевност и алхемију**, покренут 1998. године, једно је од места и начина за упознавања како древне културе, тако и њених заточника.

Мало се у Србији зна и о не тако далекој прошлости, а о оној сасвим далекој, преисторијској и древној - да не говоримо.

Вукоје Властељица се, као ентузијаста, почео бавити једним племенитим послом : израдом родослова, Породичних стабала. *Колико у Србији, сада, има породица које имају дубљу свест о прошлости својој породичној? Колико их је који знају барем како им се звао само чукундеда, сукурђел или курајбер?*

Сваки живи човек данас има око двадесет милиона предака, а можда у Србији нема ни стотинак породица који поуздано знају понешто о двадесетак колена која су им претходила...

Има више разлога за то...

PU^KE PRIPOVIESTI Lava Tolstoja u prevodu Sergeja Jurjevi~a Hetmanova , objavljene su u Zagrebu, 1889. (Naklada Knji'are Mu-njak i Senftleben, Univerzalna Biblioteka, Svezak XI).

То издање сам нашао на једном од београдских тавана, у мраку. **Старо је 110 година!**

Корице су броширане, општећене, али се још држе
Субота је, 30. мај 1998. године. Девет пре подне

Капљем. Пушим лоше цигарете Попушио сам већ - седам.

Сањао сам нејасне снове, из којих ме је пробудио јутарњи ТЕ - ВЕ програм, који је гледао мој млађи син

Он већ годинама устаје први, рано, како је навикао код деде и бабе на селу, где је живео првих пет година живота.

Старији спава (гимназијалац) (легао је синоћ касно, јер је гледао неки филм).

И ја сам синоћ легао касно, читајући коначну верзију рукописа романа **ТРГОВЦИ СВЕТЛОШЋУ**. То су она пажљива читања рукописа који ће ускоро да иде у штампарiju.

Волео бих да буде објављен у **Универзалној Библиотеци**.

Станујем на Лабудовом Брду, у делу у коме има доста дрвећа, и који личи на шуму. Чујем кроз отворене прозоре вране

Прионуо сам да припремим доручак и ручак истовремено, и ољуштио кромпир за мусаку, насецкао

млад црни лук...

Динстајући насецкани лук и млевено месо, мислио сам на оно загребачко издање, што се отвара поучном причом *"Два брата и злато"*.

Добро је што сам прочитао ту Толстојеву причу, макар и са великим закашњењем.

Зашто? Објашњење је мало дуже

Размишљајући о заснивању Комплекса СПАСОВО, увек сам мислио о томе како би ми у томе помогао и млађи брат (*Александар Лукић*). И увек ми се чинило да је заснивање тако нечега скопчано са капиталом, знатним капиталом. Који ми, Александар и ја, узгред буди речено, немамо. Ми смо били налик, донекле, на она два сиромашна Толстојева јунака, два брата из давних времена што су живела недалеко од Јерусалима - Анастасија и млађег Ивана. Мени се некада чинило да би злато које бисмо нашли, могло бити од помоћи, да остваримо необичну и корисну замисао о **Комплексу СПАСОВО**.

Значи, ја сам личио на старијега брата из Толстојеве приче - Анастасија... Он је заиста нашао злато, које је прво угледао млађи Иван, и побегао од њега. Прочитао сам Толстојеву причу и схватио истину. Анастасиј нађено злато није искористио на свој провод, за забаву и разоноду. Саградио је три куће у граду : једну за удове и сироте, другу - болницу за убоге и кљасте, трећу за просјацима и странцима. И нашао је три поштена старца и једнога поставио над сиротиштем, другога над болницом, а трећега над пристаништем просјацима и странаца. И остало је још много златних новаца, које је Атанасиј поделио старцима. Крај те кратке Толстојеве приче гласи овако :

"... Анастасиј је љубио свога брата и, опростивши се с народом, није оставио себи ни једне монете, него је у истој старој одећи, у којој је и дошао,

пошао натраг к свом пребивалишту.

Долази Анастасиј к својој гори и мисли : " Није право урадио брат, када је скочио даље од злата и побегао од њега. Зар ја нисам боље учинио?"

И једва је то помислио Анастасиј, кад на једном види, - стоји на путу онај анђео, који их је благосиљао, и мрко гледа у њега. И препао се Анастасиј и једва рекао : " За што, Господе?" - И отворио анђео уста и рекао : " Одлази одавде. Ти ниси достојан, да живиш са братом твојим. Једини бег брата твога вреди више од свих твојих дела, што си их учинио златом твојим".

И стао Анастасиј да говори о том, колико је он путника и сиромаша нахранио, колико сиротих утешио. И анђео му рекао : " Онај ђаво, који је положио оно злато, да те заведе, научио те је и тим речима". И тад је опаметила Анастасија савест његова, и он је увидео, да није Бога ради учинио дела своја, па је заплакао и стао се кајати.

Тада је одступио анђео са пута и показао му пут, на ком је већ стајао Иван, чекајући брата свога.

И од тог времена није се Анастасиј подавао искушењу ђавола, који је расипао злато, него је увидео, да се не може златом, него само својим трудом служити Богу и људима..."

Злато се не може наћи, ако га ђаво није оставио.

Понеком је мајстору дато, да ствара злато. Док сам писао ТРГОВЦЕ СВЕТЛОШЋУ, ја сам се стално, као старији брат Атанасиј, сусретао са анђелом (чак и кад нисам био свестан тога).

Труд на рукопису ТРГОВЦИ СВЕТЛОШЋУ није био узалудан, између свега осталог, што ме је помирио са млађим братом, као у оној Толстојевој краткој причи.

Њезезнем више за оним стварима за којима сам чезнуо некада. *Богатство и злато могу створити сам, трудом и напорима који треба да остану Тајна.*

Постоје, дакле, и други начини да браћа живе као и пре

Њезезни прво, а ни друго, измењено и допуњено издање Музеја Немогућег Ратара, нису могли да ми открију тајну алхемије : јер су била прагови на степеништу ка Универзалној Библиотеци и ТРГОВЦИМА СВЕТЛОШЋУ, и оном што иза тога (уз помоћ Бога и анђела) треба да дође...

Недеља, 31. мај 1998. Око 15 ч.

Женидба Марка Краљевића

Лаповско Друштво за неговање традиција и народних обичаја Косовка девојка, обновило је стари српски народни обичај Женидба Марка Краљевића, 1990. године, после прекида дугог пола века.

Обичај се одржава у Белој недељи.

Сценарио је урађен по мотивима епске народне песме "Марко Краљевић укида свадбарину".

Према једном новинском извештају, у преподневним сатима поворка коњаника, каруџа, и чеза, у ношњама средњевековних витезова креће из Лапова ка оближњој варошици Баточини одакле ће Марко довести лепу Јелену.

На путу дугом неких седам километара необични "сватови" изазивају знатижељу локалног становништва, путника.

Главни део обичаја одвија се око поднева на градском стадиону где "сватове" на челу са Марком и Јеленом дочекује неколико хиљада гледалаца.

Црни Арапин ће покушати да од Марка преузме младу. У двобоју Марко побеђује чувеним буздованом Арапина

Затим се по црквеним правилима обавља "венчање" Марка и Јелене..

*

Колико сличних друштава, попут овог из Лапова, има у Србији на крају другог миленијума?

*

Часопис "Расковник", покренут крајем шездесетих, неколико година је представљао право откриће : по томе како је представљао сеоску уметност, уметност стварану на селу, и живу традицију. Часопис је могао постати и својеврни Архив за сакупљање, очување и расветљавање живе народне традиције. Међутим, овај часопис је временом постао нешто друго...

ЦЕНТАР ЗА МИТОЛОШКЕ СТУДИЈЕ СРБИЈЕ

Центар за митолошке студије Србије са седиштем у Рачи, односно Београду, основала је група научника који се баве проучавањем митолошких корена и матрица Срба, Словена, шире Индоевропљана, као и свих оних митологија које су егзистирале (на) просторима на којима су у ближој или даљој прошлости живели Срби. Циљ је да се мултидисциплинарним студијама објасне аутохтоне митске матрице, као и оне које су на овом тлу импорт и које су оставиле своје трагове учествујући у стварању културе претхришћанских Срба и народа Балкана.

Чланови Центра имају прилику да на редовним, отвореним, годишњим скуповима изложе своје прилоге на теме које су унапред утврђене. Радови се објављују у годишњаку **"Митолошки зборник"** који издаје Центар уз помоћ Министарства за културу Србије и Скупштина општине Рача. Претходни скупови су посвећени темама : *"Митолошко биће народа у песми и историји"* и *"Корени српске митологије"*.

Центар за митолошке студије Србије објављује, пре свега, радове својих чланова. До сада су објављене књиге др Радмила Петровића : " Меноре из Челарева", "Ромулиана арџана", "Културна историја Византије"; Живојина Андрејића : "Гривне живота", "Велућа Драгаша",

"Владари Трибала". . . . (МИТОЛОШКИ ЗБОРНИК, 2 / 2000, стр. 9 - 10).

*

Добро је да је основан Центар за митолошке студије Србије (Mythology studie Center of Serbia).

Можда нису баш најсрећније дефинисани његови - циљеви?

Међу члановима Центра има доста познатих имена професора, научника и других : Петар Влаховић, Д. Калезић, Р. Петровић, Р. Новаковић, М. Стојановић, Ј. Деретић, С. Петровић, Н. Грдинић, В. Трбуховић, Ћ. Јанковић, Р. Ракић, М. Стојић, М. Тадић, Д. Симоновић, Г. Комар. . и др.

Други редовни скуп Центра за митолошке студије Србије одржан је у Београду од 3. до 24. јуна 1998. године у Студентском културном центру, Српских владара 48, некадашњем здању Ранковићеве Удбе. Тема скупа је била **КОРЕНИ СРПСКЕ МИТОЛОГИЈЕ**. Саопштења су објављена у **МИТОЛОШКОМ ЗБОРНИКУ 2**.

Митолошки зборник 2 / (Други редован скуп Центра за митолошке студије Србије Корени српске митологије, Београд, 3. до 24 јуна 1998. ; приредио Живојин Андрејић). - (1. изд.). - Рача ; Београд : Центар за митолошке студије Србије, 2000 (Рача : Жа дизајн). - 119 стр. : илустр. ; 24 цм. Тираж 300 пр.

Објављени су следећи прилози : Д. Јаџановић : **Календар за астрономско знање Срба**; Ж. Андрејић : *Сербали или Савеоанци*; др Ћ. Јанковић : *Погребни ритуал код Срба*; др М. Стојић : *Бронзани украс за главу из Софронијева, копча из Параћина и Дупљајска*

колица - религијске сличности; мр Н. Амановић : Култ дрвета и биљака; мр М. Станојевић : *Дрво космоса у митологији Срба - записно дрво у Шумадији*; др Г. Комар : Налаз камених јаја у Кутима; др Р. Петровић : Српски владарски крст из Пиенџе, С. Стевић : Змај - девојка и Ненад.

Објављена је и песма В. Томић (на крају) : Видовдан

Вредна су пажње саопштења објављена између корица другог броја Митолошког зборника. Међутим, то је тек почетак. *Можда је митолошки зборник могао бити зборник древне културе? Сигурно да је вредно напора истраживати древну културу праисторијских народа који су живели на територији југоисточне Европе, Балкана, данашње Србије, јер у тој области има много више непознаница, него поуздано утврђених чињеница. . .* Било би нам драго да се Центар за митолошке студије Србије не претвори у Центар који ће силне духовне енергије потрошити *на псеудомитолошка и псеудоисторијска истраживања чији ће крајњи циљ бити да се докаже како су Срби народ најстарији на свету. . .* Добро је да су ентузијастички овог Центра успели да добију новчану помоћ не само од Министарства културе Србије, него и од других фактора, за објављивање својих публикација, мада би можда било боље да су своја саопштења *штампали о свом руву и круву. Кажем то зато што у Србији постоје и други људи који делују у култури, па не добијају новчану владину помоћ. . .*

*

Живојин Андрејић : **ВЛАДАРИ ТРИБАЛА**, Рача ; Београд : Центар за митолошке студије Србије ; Лапово : Колор прес, 2000. - 176 стр. ; илустр. ; 24 цм.

Ж. Андрејић је (како пише на б. стр. ове књиге) "руководилац Центра за митолошке студије Србије". Андрејићева књига садржи следећа поглавља : ТРИБАЛИ, ТРИБАЛСКИ ЦАР, АРХОНТ ТРИБАЛА. Резиме, Литературу (165 - 171), Биографију аутора.

У РЕЗИМЕУ Андрејић пише :

" Резимирајући расправу о културним и евентуалним етничким континуитетима српског тла и Срба, а пре свега српске владарске династије Немањића, која се у аутентичним, старијим и млађим српским летописима и родословима, повезује са римским Августом Лицинијем, долазимо до закључка, да су ови извори неоправдано одбачени као конструкција, односно поручени фалсификат српских владара зарад остваривања владарског легитимитета и дигнитета. Уз то, не могу се занемарити вишевековне тврдње грчких и других старих историчара и летописаца о трибалском пореклу српских владара и српског етноса.

Дакле, на основу историјских и археолошких извора јасно је, час са великим успонима, час са великим падовима, бивствовање Трибала на овим просторима непобитно у периоду од 1300. године пре н. е. па све до 300. године нове ере. По свему су, колико самостално, толико под утицајем суседне грчке и трачке традиције, развили своју снажну државу чије опадање почиње после пораза од Александра

Македонског. Сугећи по изузетним предметима и накиту од сребра и злата, у кнежевским гробовима и оставама, посведочујемо се и у врло висок ниво културе. Ови предмети и њихово лоцирање непогрешиво одређују и трибалску територију. То нам доказују, пре свега бронзане гривне типа Јухор, као и сребрне и златне гривне и појасеви типа Мраморац и одређена керамика доброг квалитета.

Још веће ударе Трибали трпе од Келта, тако да су се, добрим делом повукли у планинске пределе своје територије, а поготово у планине и висоравни данашње Херцеговине која је, по њима, доскора носила име Тривалија. До данас је остао сачуван и племенско - државни грб Трибала : прострељена глава дивље свиње. Очигледно је удео Трибала у српском етносу далеко већи него што се мисли.

Историјски извори нису оставили јасну слику о територији Трибала, а на основу археолошких истраживања се види да је она у старијим временима захватала читаво данашње српско Подунавље, источну Посавину и Срем, североисточну Босну, готово целокупни слив Велике, Западне и Јужне Мораве, Јучног Баната, Олтеније у Румунији и Северозападне Бугарске до реке Искар.

Римљани су њихове територије освојили у 1. веку, а од 3. до 5. века је са овог простора поникло десет римских цара. Сви они су са трибалских простора а у изворима се не помињу као Трибали, што је својеврстан апсурд. Посебно су индикативни примери, да су поједини од њих рођени на трибалским просторима на којима никада није било дарданаца, ни у 2. - 3. веку, а етнички су означени као Дарданци. Трибали су били изузетни ратници, као такви су били

врло уважени у Александровој војсци, а са сродним племенима, чинили су окосницу римских легија Балкана, које су и изнедриле своје императоре.

Један од њих био је и Лициније (250 - 324) који је рођен у данашњој источној Србији, одакле му је била и прва жена. У време савеза са Константином Великим други пут оженио се његовом сестром Констанцијом са којом је имао сина Лицинијана... (. . .)

Према српским летописима, који имају и негативну конотацију према Лицинију, његова два сина и супруга, вероватно из првог брака, су се из сирмијума склонили у готску земљу, а потом су дошли у Тривалију (Херцеговина). Од њих су многи српски владари, најчешће помињани Стефан свештеник, Бела Урош и најзад Њемања. Сви средњовековни грчки извори српске, раније и позније, владаре називају архонтима Трибала... " итд. (стр. 157 - 159)

Обимна је литература на коју се позива рачански историограф Андрејић (1950), који је завршио *Вишу педагошку школу (ОТО и ликовна уметност) и апсолвирао на Филозофском факултету у Београду (група Историја уметности)*. . . Више од тридесет година бави се сликарским радом; објавио је више књига. . . "Рача и околина", "Таме и свитања", "Стара варош Рача", "Трговина Свилајнца", "Баточина са околином", "Загонетна Рамаћа", "Гривне живота", "Витезови реда Змаја" и др. Овај наставник ОШ "Карађорђе" у Рачи, као *аматер - историчар, који није добио пожељно образовање историчара, плени својим ентузијазмом, енергичним радозналим духом. Бољи познаваоци, историчари и истраживачи етноса народа и племена на Балкану, готово читав миленијум пре појаве хришћанства,*

па и Трибала и прехришћанских Срба, требало би да се огласе поводом ове књиге и да је подвргну целовитој и непристарсној рецензији. . .

(Врло радо ћемо објавити, и такве, и сличне прилоге, у неком од будућих бројева нашега часописа.)

*

ДРНДАРЕВИЋ, Драган : У Рупељеву Дрндаревићи : породична монографија / Драган Дрндаревић, Љубиша Дрндаревић. - Велико Градиште : Љ. Дрндаревић : Д. Дрндаревић, 1999. (Београд : Репрограф). 412 стр. илуст. : 25 цм.

Заједничко дело, оца и сина, правника (бив. *полицајца и цариника*) и *архитекте*? Објављено о свом руву и круву у 300 пр. Ову породичну монографију аутор је посветио својим родитељима и завичају. Књига поред предговора и увода садржи поглавља : *Фамилија Дрндаревић Порекло и досељавање на данашње просторе; Делатност Дрндаревића некад и сада; На школу се дуго чекало; Обичаји ; Борци пали у ратовима... ; Погребни обичаји; Хајдучија и посебан, драгоцен додатак (арх. Драгана Дрндаревића) Развој куће за становање и помоћних објеката фамилије Дрндаревић у Рупељеву* (текстуални и графички приказ). Књига је писана веома документовано (садржи обилату фото - документацију) ; стотинак таквих или сличних књига, о породицама и селима широм Србије, представљале би драгоцену грађу за реалније познавање Србије . .

Белешка о Мајстору

Мајстор Ноки (надимак по којем је познат у пожаревачком крају) : *Станојко С. Спасић*, рођен је 25. августа 1944. године, у Препеву, као изданак једне старе српске фамилије, над којом су шиштарски националисти и фашисти извршили језиви покољ током Другог светског рата. Завршио је Правни факултет у Београду, и као правник је радио деценијама; узгред је научио, као његови јужњачки преци, и занат каменоресца и зидара кућа од камена. Путовао је светом (Европа, Африка, Азија)...

Упознао сам га крајем 1997. године, када је већ имао педесет и три године, у пожаревачкој народној библиотеци, после једне књижевне вечери. *Уопште није мичио на правника у пензији, па ни на фармера коза, а ни на вештог мајстора камених кућа...Његово лице је било загонетка, као и општи спољни варљиви изглед...*Касније сам о њему сазнао да је страствени читалац добрих књига, да пише песме од младости, једнако упорно као што је научио занат каменорезачки у Голушцу, као правник, од једног од Срејовићевих мајстора, сељака из ових крајева. Након изласка другог издања моје књиге **МУЗЕЈ НЕМОГУЋЕГ РАТАРА**, а нарочито романа **ТРГОВЦИ СВЕТЛОШЋУ**, Спасић ми је предложио, да, једнога дана, када за то буде прилика и када се стекну услови, он сазида од камена **Кулу песника и зграду**

Музеја Немогућег Ратара, себи за душу, српској култури за вечни спомен..

*

Рећи за Спасића да је необична, занимљива личност, потомак оних српских предака на вечном удару туђина, еманциповани Србин, човек врло занимљиве биографије и великог животног искуства, део је потпуне истине о њему. Као што је био одличан правник, као што је врстан мајстор каменорезац и одгајивач коза, усред Пожаревља, овај човек је од оних Срба који нису поклекли ни у најгорим и најтежим, судбоносним временима и приликама, јер је, у суштини рођен у крају потомака Боланог Дојчина.

Па је сасвим и природно и очекивано, да Болани Дојчин, и оно што овај светли јунак српске народне епопеје носи у својој судбини и поруци, постане и тема Спасићеве поезије

Невелику обимом књигу песама **Солунска Трилогија** чине три дела : први и трећи део су написани последњих година, средишњи, други део написан је пре скоро тридесетак година, средином седамдесетих, пре песникове тридесете године, и његову главнину чине песме везаног стиха, углавном по две строфе "пресечених сонета" без терцина, какве нико од његових вршњака није писао (Милутин Петровић, Бранислав Прелевић, Адам Пуслојић, Срба Игњатовић, Јовица Аћин, Радомир Андрић...) Спасић није журио са објављивањем, као његови вршњаци, Пуслојић или Радомир Андрић, напротив, стрпљиво је чекао, да стихови из младости довољно одлеже, и припремио их је за штампу, после скоро тридесетак година, са стрпљивошћу мајстора кујунџије : зато овим стиховима не треба препорука : они сами себе најбоље препоручују.

Многи би вршњаци Спасићеве генерације пожелели да имају овакву књигу, каква је сада **Солунска Трилогија** : где су многе ствари доведене до мајсторства, до једноставности резбарија народних уметника и неимара...

*

Спасић је, наравно, другачије живео, другачије се формирао, другачије образовање добио и позван је за другачије од већине истакнутих и већ познатих песника његове генерације .

Овом мајстору који се извештио да кроти камен и да од њега ствара чипке и везове камене архитектуре, пошло је за руком, да у једној јединој књизи, каква је, сада, **Солунска Трилогија**, направи драгоцјену и нужну синтезу, каква је у српској поезији, измореној непрестаним тежњама за стандардизацијама и нивелизацијама са токовима светске поезије, била више него потребна. Спасић је уронио у *виталне токове српске народне традиције, предања, лирике, поноса и самопрегора херојског и витешког, и изнео је из тога својеврсног балканског тамног вилајета на светлост дана, уметност стихова, преломљену криоз његова искуства, и налик на драго камење. Уз Александра Лукића и Владимира Јагличића, Данилова, који живе у унутрашњости, од којих је по годинама прилично старији, али и веома строжији према себи и према лажним токовима српске лирике и књижевности, духовности, Спасић је "ојачао" књижевни ауторитет песника и мајстора који живе ван метропола књижевног живота и књижевних жарипшта. Није написао само једну одличну књигу песама, сазидао је у духу непролазном и *Нову Кулу Болани Дојчина...**

*

Овога песника је тешко опонашати, а сви они који буду читали ову књигу, биће свакако веома подстакнути да се и сами огледају у мајсторству које је Спасић дуго, предуго усавршавао, пре свега угледајући се на разне изворе, међу којима је **врело живе традиције и народне лирике, најбујније**. Ето шта је урадио овај песник за српску књижевност : оно што је при крају живота у далекој Америци покушао покојни Растко Петровић, један од најбољих заточника и познавалаца живе народне традиције, правећи редакцију рукописа **ГДЕ ПАДЕ БУРМА ЗЛАТНА**...Спасић је, наравно, отишао даље, и од позних настојања Растка Петровића, и од настојања најистакнутијих песника савременика, песнике његове генерације, или ће, верујемо, отићи даље, у некој од својих следећих књига...*Направио је разлику између Хектора и Боланог Дојчина, подсећајући нас на херојство и снагу боланог витеза, солунског заточника, који устаје са самртне постеље, из бунила деветогодишње болести, и креће на мегдан, на коме побеђује : он у вечност и славу предања улази жив, не као Хектор или Ахилеј...Снага поноса и части, која је красила истинске српске витезове у прошлости, могла би да буде у овим данашњим и смутним временима распадања и пропадања у девети круг пакла националне повести и многих појединачних судбина, фењер који светли у великој балканској и српској помрчини, светло према коме би требало да тежи свака душа која није огрезла у забраву свега, познатих и непознатих светова.* Спасић није окорели српски националист : напротив, он је потомак оних српских домаћина који су знали да бране

част своју, својих најближих, националну част, и да при том одбране и оно што још живи у српском народу под именом "чојство".

Спасић је чекао стрпљиво, и дочекао.

Волео бих, да овај песник буде пројектант, и мајстор зидар понеких од оних грађевина предвиђених у будућем **Музеју живе традиције**, о каквом сам сањао, и још увек сањам. Ово није рецензија у уобичајеном смислу речи : ово је сведочанство о неслучајном сусрету два људска бића, потомака Боланог Дојчина и немогућих ратара...

(У Београду, почетком марта 2000. године)

II
3ΛΑΤΗΛ ΛΟ3Α
(Fragmentarium, 1)

(.....)

**Библиотека
ПОСЕБНА ПОРОДИЧНА ЗАВЕТИНА**

Да ли ће живот који ми је Богом дат и задат бити довољно дуг и донети очекиване плодове, да могу, заиста, и основати, сазидати **Музеј Немогућег Ратара?**

И оно о чему сам сањао годинама, о чему ни сада не престајем да сањам : оснивање **Комплекса Спасово?**

Живот је ипак прекратак; лете године и деценије Српски писац, који је имао несрећу да живи крајем другог и првих деценија трећег миленијума на Балкану, и то писац који није био у близинама власти, и чија дела свет није штампао штедро, није могао да, одвајајући од уста своје деце, и од својих, започне изградњу ни Комплекса Спасово, ни Музеја Немогућег Ратара.

Оно једино што би могао, и што се стварно може, то је, да оснује једну библиотеку, не баш импозантну попут библиотека које оснивају председници САД, или други богаташи и мејене

Због тога ми се чини реалним оснивање **Библиотеке ПОСЕБНА ПОРОДИЧНА ЗАВЕТИНА**, у родном дому мојих родитеља, у Мишљеновићу на Пеку, селу у Звижду, која би за почетак била формирана од књига и рукописа - мојих и мога млађега брата Александра

Лукића, а затим и од књига и рукописа свих оних писаца који су родом или су некада живели и били везани за тај непознати и недовољно просвећени, запостављени и прекрасни крај североисточне Србије..

У неку руку, та Библиотека је већ и основана, у једној од оних пространих соба, у којој сам се и родио, последњег дана месеца јуна 1950. године

Библиотека Посебна породична заветина могла би да преузме на себе и велики задатак оснивања **Комплекса Спасово**.

Да ли је потребно основати Друштво за оснивање Библиотеке Посебна породична заветина?

*

Библиотека Посебна породична заветина, како сада стоје ствари, има своју адресу : Мишљеновац, село између Раброва и Кучева, у Звижду.

Кућа мојих родитеља - Михајла и Наталије Лукић, налази се у тзв. *Лукићској Мали*.

У средишту села Мишљеновац, крај пута.

Крај Мишљеновац пролази железничка пруга Београд - Зајечар, а кроз село друм.

Три улаза има у село : западни, средишњи (крај њега је кућа мојих родитеља) и источни, што од друма води уз Бењино Брдо према Месној Цркви.

Лукићска Мала заузима простор од краја Бењиног Брда и улаза у порту цркве, па све до Потока који протиче кроз село. Вероватно она заузима не већи простор од два хектара, а на њој се налази 11 авлија, односно 8 кућа у којима још неко живи. Ту у ствари живе, углавном, потомци Лукића, већ више од две стотине година, осим "Басараца" (некадашња авлија пок. Стојана Буњевца), који су се доселили ту из засеока Басаре, из шуме, па их још називају

и "Шумци". Међутим, од оних који још увек опстају и живе у Лукићској Мали, само мој отац и моја мајка носе презиме Лукић.

Двориште мојих родитеља је пространо - 17 ари, ограђено је тврдом оградом од цигле, сази даном још док сам био дете. Поред осталих зграда, ту су Магаза, сази дана одмах после рата од цигле (22 x 5 м), и Нова Кућа (која је то сада само по имену, сази дана седамдесетих, 13 x 9 м).

Авлија има два дела : на граници стоји Нова кућа, и оно иза ње на северу, често зовемо Друга авлија. На њој доминира неколико великих ораха, чије крошње лети бацају хладовину на тај део дворишта. Са северних степеништа Нове куће и кад је ведро и кад је облачно лепо се види на североистоку Црни Врх...

У прву авлију, где је башта, виноград и врт, и Магаза, улази се кроз гвоздену капију. Ту, последњих година, замишљам како стоји камена Кула песника на три спрата... Изненадио сам се како је кулу на истом месту видео и мој млађи брат, иако о томе нисмо причали...

Зграде имају свој рок. Магазу би требало адаптирати...Требало би подићи кров; поставити бетонску плочу преко читаве зграде, мало дозидати, и тако би се добило поткровље; скоро 220 квадратних метара. Понекад ми се чини, да би требало Кулу и Магазу повезати новом грађевином (јужни обод авлије), димензија 12 x 5 м. *Колико би то коштало сада?* - Мој отац Михајло, који је реалан и прагматичан човек, увек упита. Вероватно 30.000 ДМ.

Исто тако, и кров Нове куће би требало подићи; и тамо излити бетонску плочу преко читаве зграде, и мало дозидати, и тамо би се добило изузетно поткровље; све укупно преко 240 метара квадратних. И то би коштало најмање 30.000 ДМ.

Где наћи толике паре? Јесте ли ви при себи? - Већ чујем глас мога оца, коме ни у старости мозак нису свраке попиле .

Све то тако, адаптирано и дограђено, имало би корисног стамбеног простора преко 650 метара квадратних. Ту би било места за становање - и наших родитеља, и мога брата и његове породице, и моје Као и за смештај Фонда Библиотеке Посебне породичне заветине од 50. 000 књига , најмање

Како, данас, доћи на поштен начин до 70 - ак хиљада ДМ?

*

На крају наше Друге авлије налази се (пуста) Градина Рујкиног, не више од 6 ари, коју је он наследио од његовог покојног таста Раде Њене. На њеном крају, налази се градина, на којој је Драгче Зврја сазидео двоспратну кућу млађој ћерки, која ту не станује! Можда ће, кад остари. Градина и кућа зврје празни. Пусто је, југоисточно од тих градина, двориште и кућа покојног Драгише Цветковог, који је умро пре неколико година, као и његова последња жена средином ове зиме 1999 / 2000. године. То је наследио брат покојника, Тане "Путар", односно његов син Госа, који је на крају села на пространом дворишту подигао неколико кућа. То ће они, највероватније, једном продати. Уз кућу покојног Драгише Цветковог, сазидану од тврдог материјала пре Другог светског рата, има и помоћна зграда, магацица, покривена ћерамидом, црна, као каква старица у црнини. На крају Лукићске мале, према порти, је градина Мише Жикићевог, воћњак, ограђен бетонском оградом, усред кога је он започео лепу породичну кућу, за његову млађу унуку и зета, који ту не

живе (живе и раде у Кучеву).

Испред улаза у ту Мишину градину, има мали трг, **Лукићско гумно**, где се некада врло жито.

Одатле пуца ванредан поглед на север, преко Пека и на падине брегова према Црном Врху.

Лукићско гумно је у средишту раскршћа : један пут одатле води са источне стране Лукићске мале према Гробљу : Поточићу, други са западне стране Мале према центру Мишљеновића и гробљу на Старцу. Од Лукићског гумна до улаза у порту, нема ни четрдесетак метара...

Да имам доста пара, довољно боље рећи, и да су на продају Рујкина Градина, кућа пок. Драгише Цветковог, Зврџина и градина Мише Жикићевог, врло радо би их откупио, и припојио дворишту и кући мојих родитеља. Све у свему, то не би било више од пола хектара, а адаптацијом постојећих изграђених објеката, могло би се основати Комплекс Спасово, са свим оним што сам замислио на њему.

"Све то и тако, не би могло да се уради без 200.000 ДМ!" Чујем глас мога оца.

"А за 200.000 ДМ, ти можеш наћи много лепше место, водније и Богу угодније, широм Србије. Можеш купити много пространије и тим парама подићи, по скромно замисљеном првобитном плану, све оно што би волео..." То је разумни глас мога млађег брата.

Наравно, 200.000 ДМ, данас, овог тренутка, када је моја професорска плата спала испод 80 ДМ, представљају велико богатство, неоствариву суму.

"И зашто ти то баш желиш овде у Мишљеновићу, где си рођен?" - чујем како ме опет неко пита.

Да ли зато што ми се чини да бих ту најпре могао да остварим немогуће? Или напросто, што се зрно враћа

тамо где је клицу приметно? Да ли зато што се у Мишљеновићу, у Звижду и Хомољу, понајвише очувало оно што зову жива традиција?

*

Не знам. Све чешће ловим себе у помислима на оне који су помрли, на оне који су некада живели у Лукићској Мали: на пок. Стојана Буњевца и његовог несрећног сина Милоша, на хармоникаша Тасу Радојковог, и његову најмлађу ћерку Јелицу, коју је убио једног пролећа гром у штали док је појила краве, на чупаве веће гневног Раде Њене, на нож у канијама за појасом Станка Башића, и његову покојну женицу баба Стану "Швајину", на општинског добошара Жикића - "Пишту", и његову покојну жену Милену, на баба Досту и њеног мужа и сина, Александра - Аџу и Живу Пуљежане, на Драгишу Цветковог, неколико година млађег од мога оца (нису га мобилисали 1944. године јер је био млад, али су га запослили у сеоској милицији, да хвата заједно са Миком Лунетом и другима дезертере побегле са фронта у Босни - Цигане, Влахе и Србе; стрељали су их на гробљима; причао ми је о томе; згражавао се стрељања; частио је своје другове ракијом и дуваном да они то ураде)... Драгиша је дуго боловао од најгоре болести, умро је у неописаним мукама; био је млад; ко зна : можда је и он понекада стрељао бегунце?...

Били су; и као да их никад није било.

Али ја сам их познавао, слушао, упамтио сам их. *Фасада куће Драгише Цветковог има лепе мотиве*; под је патосан белим даскама; одлазио сам тамо као дете; онда када је он редовно навраћао у наш дом сваког јутра; све док није злоупотребио гостопримство и даље рођаштво; нека му Бог опрости! Мој отац је био човек који је окупљао

многе људе, не само из наше Лукићске Мале, већ из читавог села, суседних села, па и из оних даљих горских села, села Горњег Звижда; нарочито суботом и недељом, када се у нашем дворишту скупљало доста непознатог света, као у дворишту манастира Гумани. Није тај народ долазио онда на ходочашће, већ по потпору и по помоћ: мој отац је, бивши предратни писар, радио заједно са неким среским адвокатима, и пружао је правну помоћ том сиромашном свету..

*

Да ли можда, помало, и зато желим да оснујем Комплекс Спасово, да обновим и оснажим ону помоћ која је потребна нашем сиротом и непросвећеном народу у забитим крајевима?

Не желим да ништа буде прецртано, заборављено. Пропадање све захвата, па и живу традицију..Ко о томе брине? И на какав начин? Заборав је једна ужасна, неморална и погубна ствар. Заборављајући и потискујући данас ово, сутра оно, ми и народ, налик смо на храстове зашисе који почну да се суше : од грана на врху, према гранчицама на дохвату руке..Заборав је црв који гризе и крошњу и ступове, док не стигне до корена, и корен. Заборав је гори од смрти...

(Петак, 3. марта 2000. године, у Београду)

АРХИВ ЗА ЖИВУ ТРАДИЦИЈУ, КЊИЖЕВНОСТ И АЛХЕМИЈУ

Реч је о Архиву у оснивању. Ко би га други основао до један песник, алхемичар?

Архив је основан у једној од зграда које су песникови преци сазидали средином XX века по Христу. Преци су зидали грађевине од камена, цигле и горувине; њихов потомак је зидао у духу.

Оно што су преци зидали видело се оком; оно што је зидао потомак могло се видети добро само унутрашњим, трећим око. Многи зато нису видели Архив и кад су пролазили крај њега; кад им је био испред носа.

Постојања Архива огласио је зборник **Алманах за живу традицију, књижевност и алхемију, 1, 1998.**

Адреса Архива за живу традицију, књижевност и алхемију је : Мишљеновац, Звизд, Србија.

И међу прецима, нарочито онима далеким и потпуно заборављеним, било је оних који су зидали у свом духу. То се може видети када се приликом копања ледина и земљишта, откопају непознати гробови. Они су бољи чувари постојања од музеја и науке. Гробови имају своје енигме и свој тајанствени језик...

Архив у оснивању нема , за сада, своју посебну, наменску зграду; он се налази у склопу породичне куће једне старе и не баш чувене породице У соби у којој се родио и у собама у којима је одрастао Оснивач.

Архив за живу традицију, књижевност и алхемију прикупља и проучава заборављену науку древних људи, без потпоре државе или себичних инвеститора. То је невладина и неформална институција, чији су фондови превасходно посвећени откривању богатства живе традиције, тајни древне религије, уметности и културе, вечних енигми Златног, Сребрног и Бакарног доба, али и рудницима Гвозденог доба. Људи кратког памћења, поричу нужност и смисао постојања Архива за живу традицију, књижевност и алхемију, као што атеисти Гвозденог доба (последњих времена) поричу особено постојање Бога, позивајући се на свето име културе и научности, захтевајући доказе, аргументе

Постоји само један доказ о постојању Архива за живу традицију, књижевност и алхемију - објављени први зборник Аламанаха за живу традицију, књижевност и алхемију, и он је сасвим довољан

Први број Аламанаха садржао је многе драгоцене прилоге из ФОНДА ЗАКОПАНОГ БЛАГА. Својим обимом и позамашношћу превазишао је многе сличне зборнике

Оснивач, као главни и одговорни уредник, позвао је на сарадњу изванредан број оних за које је сматрао да су позвани; међутим, одазвало се само двадесетак сарадника!

Испоставило се да међу позванима има много више слепих и заражених јавном болешћу Гвозденог доба. Много више је оних склоних за разграђивање, него за стрпљиво бдење и изградњу творевина у духу.

То је одлучило будућу судбину Аламанаха. Почев од другог броја зборника, па надаље, Оснивач ће бити његов једини издавач, стални сарадник, док не стаса поколење позваних. Гвоздено доба је пуно луталица и

претендената, вечних претендената, а они су и непоуздани и некомпетентни. Када је реч о загонеткама, феноменима и неразјашњеним тајнама прошлости, они су склони мистификацијама, кривотворењима свих врста и најгорим компромисима.

Није им водич Целина, већ непотпуност.

Сви векови који су дошли после Златног доба, водили су испарјелисаности, а Гвоздено доба је у томе далеко догурало!

У овом другом зборнику Алманаха за живу традицију, књижевност и алхемију, прилози се не баве парцелизацијама и заблудама и лажним самопоуздањем Гвозденог доба. Нема потребе доказивати постојање Бога, јер његово постојање и претпостављање крајњи је темељ сваке сигурности и доказивања. Један Мађар је огласио заборављену истину : човек је у средишту свега, теоморфан а не антропоморфан човек! Увек је постојала религија, и у време најтамнијих периода праповести, и она је била израз најдубљег понирања духа. Човекова Целина и Целина Косомоса никада није потпуно схваћена, досегнута; највише се о њој слутило у прарелигијама и религијама. Многе су религије пропале, а с њима и сви њихови знаци; и о њима се врло мало зна, на основу понеког откопаног гроба. Палеонтолози могу на основу једне кошчице саставити реконструкцију читавог скелета праисторијских животиња. Археолози више слуте него што знају о религијама племена или народа Хипербореје.

Целина је закон поузданог сазнања - изнад Целине нема закона. Прави закони се налазе између Целине и Потпуне истине И Целина и Потпуна Истина су одавно прешле у мутну легенду, још крајем Златног доба.

Гвоздено доба је наметнуло Једину Истину - осакаћену, делимичну истину. Оно је само степеник и

прелазна етапа, и биће природно потиснуто и заборављено, дејством времена и киша, рђањем. Рђа ће појести плодове Гвозденог доба...

Било би идеално да је Оснивач Архива за живу традицију, књижевност и алхемију, власник барем три хектара, малог поседа - **ВРАТА ЗВИЖДА**, где росна трава, дивна и мирисна, сваког пролећа разједа гвоздене сабље, ножеве, мотике, српове, секире, копче.. Тај дивни шубараст брестуљак у близини села некада је (судећи по једном од својих назива : Главичица) био култно место. И Архив у оснивању је у својој најдубљој суштини култно средиште. Друкчије не може бити. Ту је мера сваког елемента постојања свемир, који је једини истоветан са собом без остатка. У истоветности свемира Архива за живу традицију, књижевност и алхемију све друго само судељује Архив за живу традицију, књижевност и алхемију разликује себе од свега.

Врата Звижда : видиковац чаробни, тачка са које се најбоље види излазак и залазак сунца. Сунце излази из Црног Врха, иза кога тече Четврта рајска река. А залази иза Старог Гробља, са кога напосто пуца поглед на читаву долину Златне реке

Религија је старија од културе и она мора стојати насупрот њој. Неодвојиви су Језик и Мишљење; сећајмо се те неодвојивости и разумећемо религију сваког народа...

МОБАРОВ ИНСТИТУТ ПИШЧЕВИХ ИЗДАЊА

Мистер Томас Ф. Стејли руководи Центром Хари Ренсом за истраживање хуманистичких наука на Универзитету Тексас у Остину. Мистер Стејли је архивиста и документариста, специјализован када је реч о књижевним оставштинама и архивама. Кад господин Стејли позове неког аутора, то је више него добар знак.

Центар Ренсом у Остину у Тексасу одабрао је 1700 писаца, и тај Центар о њима има све најважније податке, одлучујуће за њихов рад (рукописе, књиге, писма и новине), све се то налази у одређеном фајлу. Мистер Стејли истовремено предаје Џојса и савремену енглеску књижевност на Универзитету у Тексасу, настављајући посао који је 1957. године започео Хари Ренсом, секретар Универзитета.

Тексас је само један од бројних универзитета (и библиотека) који су специјализовани за књижевне архиве.

Каква је ситуација у Срба у њиховој земљи? Где завршавају рукописи, нарочито они необјављени, српских писаца? Постоји ли на Филолошком факултету некакав заметак књижевног архива? Или постоји ли нешто слично у Универзитетској библиотеци? У националној Народној библиотеци Србије? При новосадској Матици српској?

Није свака жврљотина на папиру неког писца веома важна да би се сматрала као звездана прашина.

Међутим : где се налазе рукописне заоставштине најважнијих српских писаца XX века? Да ли се чува и где књижевна архива Борислава Пекића, Данила Киша, Меше Селимовића; С. Винавера; Р. Драинца; М. Настасијевића; Васка Попе, и других - многих других?

*

Основао сам 1983. године Институт *Пишчевих издања* - познатији као **Заветине**, и сачувао сам његову архиву.

У ствари : Институција Пишчевих издања постоји у српској књижевности готово две стотине година, од бечких издања првих књига Вука Стеф. Караџића. Праву и стварну историју српске књижевности, ону, још увек ненаписану, највероватније чине дела изашла из пињела Пишчевих издања... И институције и институт су бирократске, мало тешке речи. Институције - значе део *Corpus iuris civilis*, законика који је сачињен у 6. веку наше ере у време византијског цара Јустинијана, а у њему је сакупљено читаво римско робовласничко право класичне правне ере старог Рима, и он је био каснији узор за стварање буржоаског правног система. ИНСТИТУТ - преводе као завод, васпитни или научни; правни пропис; законско начело. Да ли је Институт Пишчевих издања - књижевно - научни завод, законско начело Пишчевих издања? Смешно, апсурдно. У време социјализма било је у моди оснивање института за ово и оно, оснивала их је и финансирала држава.

Држава, ова и оваква, или нека друга, будућа, нема готово никакве везе са Институтом Пишчевих издања : она га не помаже, јер већ помаже неке друге издаваче које је условила и које контролише на овај или онај начин. Држава

не финансира и не мари за Институт Пишчевих издања : кад брине о њему, то је само онда у ретким случајевима, кад настоји да га спута или угуши, или придави механизмима цензуре

Неотуђиво је право сваког писца, да објављује своја дела - о туђем, или о свом руву и круву.

Институт Пишчевих издања није књижевно предузеће, књижевна заједница; то је начин удруживања дара и мара уметника, највише налик на српски народни обичај познат као **моба**. Постоји дакле народни обичај да суседи бесплатно или са узајамним узвраћањем помажу некоме при већим сеоским радовима. Етимологија Института мобаров Пишчевих издања је сложена, али је сада мало јаснија : сматрам се његовим оснивачем и утемељивачем, а његово седиште је - тамо где се чува архива Заветина, дакле, у мом родитељском дому у Мишљеновићу, и у мом београдском стану. У неку руку, Институт мобаров Пишчевих издања је произишао из алтернативних издања, каква су издања Заветина била годинама. Књижевни мобар, ученик књижевне мобе, онај који ради на књижевној моби : то сам био годинама, деценијама, као и многи други. Мобаров институт Пишчевих издања, припада књижевним мобарима, свим учесницима књижевне мобе, каквих је увек било и каквих ће увек бити док је света и века. Јер није само и искључиво вредно спомена оно што се објављује о туђем руву и круву. Народни обичај моба нема администрацију и бирократију, без које не могу ни велика ни мала издавачка предузећа, без обзира на владајући друштвени систем...

Прави и пуни, коначни назив за начин књижевног организовања, издавања рукописа и њиховог очувања, могао да гласи, не некакво друштво, већ : Мобаров Институт Пишчевих издања. То је вероватно најбољи

могући, најчаснији и дуговечни начин обелодањивања рукописа књига и очувања рукописа...Писци могу помоћи једни другима, кад им већ држава или неко други не помаже : у томе нема ничега злог, напротив...Кругови истинске културе шире се тако као кругови на води...Хвала Богу - бачени су први каменчићи у воду : не са ћепенака, већ кроз прозоре Мобаровог Института Пишчевих издања...

III
ΦΑΤΑΜΟΡΓΑΝΑ
Κομπλεкса СПАСОВО

МУЗЕЈ ЖИВЕ ТРАДИЦИЈЕ

ОСНИВАЊЕ МУЗЕЈА ЖИВЕ ТРАДИЦИЈЕ је, као и оснивање храма, МИСАО ЗАУМНА. Ако МУЗЕЈ ЖИВЕ ТРАДИЦИЈЕ не би био стваран по плану храма српске духовне народне ризнице, не би га вредело ни оснивати, ни започињати. Ако грађевина није грађена и стварана са планом од темеља, од прве цигле, она се не може укључити у васиону и вечност.

Бесмислено би било оснивати и подизати МУЗЕЈ ЖИВЕ ТРАДИЦИЈЕ, а да не буде ХРАМ (пре свега храм народне културе), тј. ЈЕЗГРО У КОЈЕМ ЈЕ САБИЈЕНО СВЕ ШТО ЈЕ УЧЕСТВОВАЛО У СТВАРАЊУ СВЕТА.

Миодраг Павловић, који је као есејист и песник наставио Петровићевим трагом - оним великим плужењем Растковог Немогућег ратара - зна да је *"само стварање једна наглост, налик на отварање врата. Тако и преображај који се догоди у храму значи да биће добија нову снагу која га преображава, уздиже, али и покреће. ХРАМ ЈЕ ПОЧЕТНА СТАНИЦА И СТАЛНО ПРИБЕЖИШТЕ СВЕГА СТВОРЕНОГ. Да би створено заиста и постојало оно мора да изађе на врата и да крене у слободан свет. Излазак из храма је исто што и клијање биљке из семена, или рађање самосвести у човековој глави. У њему су похрањена мерила и вредности, и заједнички говор богова и људи"*.

МУЗЕЈ ЖИВЕ ТРАДИЦИЈЕ не видим као некакав

замак културе са латифундијом (српском ратару је одувек била страна грандоманија, претераност), већ као - понављам - храм. *Храм има кретање супротно од света.*

"Док читав свет излази из спирале из које се развија заправо без правилности, - како пише М. Павловић - храм указује на могућност да се по спирали иде у супротном смеру, да се креће ка средишту, и да светски пуж уместо да излази из своје кућице тежи у њу да се враћа, пењући се изнутра по њој, у вис, ка највишој тачки, где је мир, Храм је место мира, у њему је жамор света похрањен, сачуван, али у том миру је и највећа снага".

Иако је супротан ОБЛИЦИМА ПРИРОДЕ, храм се (како је уочио Павловић) ослања на ПРАУЗОРЕ МИСЛЕНОСТИ, НА МАТЕМАТИКУ И ГЕОМЕТРИЈУ, СКЛАПА ЦЕЛИНУ ДА ОТКРИЈЕ СУШТАСТВА СВЕТА, ИНАЧЕ НЕВИДЉИВА.

Храм је, поред осталог и - **ЈЕДНА ОД НАЈВИШИХ ЉУДСКИХ ИДЕЈА.**

Храм је једноставан, као гроб, пише Павловић.

То је место на коме се сабирају КОСМИЧКИ ЕЛЕМЕНТИ.

Храм "отвара зденац подземних струјања, привлачи зрачења далеких тела да се усредсреде у жижу на жртвенику. Ту се врши преображање нижег у више, и вишег у оно највише, или у ништавно и непостојеће. Храмно здање заједно са обредом који се у њему врши јесте најсложенија ствар што је човек у свом поимању света успео да достигне. Он је симбол сложености, и сам сложен да на својим унутрашњим пролазима омогући неколико обреда пролазака".

"Храм је замисао з а у м н а, облик увек друкчији,

*мада изникао у природи: СВАКИ КАМЕН МОЖЕ ДА БУДЕ ЖРТВЕНИК, СВАКО ДРВО - КИП КОЈЕМ СЕ ЖРТВУЈЕ, свака планина по једна пирамида над извором животодавне воде, сто за гозбу богова, стожер свештеног плеса" (в. у књ. **НЕБО У ПЕЋИНИ**, стр. 96).*

"Храм расте из земље као биље из мочваре. Попут папирусовог стабла и палмовог дебла његови ступови се уздижу и нижу да би понели терет небеса и показали велико чудо поновног растења биљке која је већ умрла у свом плоду и семену" - пише Павловић.

"Брод облака који се у зору спустио на земљу такође је слика која претходи храмовном здању и можда његова замисао" (Павловић, исто, стр. 66).

Храм је, што је веома важно, место где је СМРТ ПОБЕЂЕНА, то је један од завршних облика, "УВЕК НАЛИК НА ЧОВЕКА, КРСТАСТ, КАО ВИЗИЈА КОЈА ЋЕ СВАКОГ ОД НАС ДА САЖМЕ И УПИЈЕ".

У околини Кучева, тј. између Кучева и села Нересница, постоји пространа **БАГЕРСКА ПУСТИЊА**, СТОТИНЕ ХЕКТАРА УПРОПАШТЕНЕ ЗЕМЉЕ са барама и "језерима" насталим радом највећих багера на свету. Већ годинама нико о том земљишту не брине. Тамо, на том простору, могао би се основати МУЗЕЈ ЖИВЕ ТРАДИЦИЈЕ. Један од највећих етно - паркова на Земљи - МУЗЕЈ НАРОДНЕ ТРАДИЦИЈЕ И ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ А С Т Р А - основан је 1905. године, у Сибиу (као први етнографско- историјски музеј Румуна у аустроугарској империји). Смештен је (како пише А. Пуслојић) на падинама Трансилваније, са три језера и са бројним експонатима у слободном простору: куће и скулптуре, воденице и ветрењаче, чамци и баруштине, столетне шуме

и бескрајно плаветнило неба. У тај буколички и бајколики свет, у ову исконску природу у којој време као да је заувек заустављено, др Корнелиу Букур је сместио своју уметничку лабораторију - коју је посветио и отворио народним уметницима, онима који чувају златни печат народне меморије и имагинације. Зове се АСТРА, значи ЗВЕЗДА. Може бити да у тај и такав свет вечност и Бог радије долазе и походе нам душу и дух, онако како то видеће и осетиће, а потом и песнички исказаће Луђијан Блага и Васко Попа.

У Кучеву се, ево већ три пуне деценије, одржава највећа смотра народног стваралаштва Србије

Зато би, можда вредело покушати и основати МУЗЕЈ ЖИВЕ ТРАДИЦИЈЕ у Багерској пустињи, у близини Кучева, у Звизду.

Боже помози!

19. августа (на Преображење), у Београду, 1995.

СЕТВА НИКЛА СРЕД ОГЊИШТА

СЕТИТЕ се ванредне прозе Растка Петровића **НЕМОГУЋИ РАТАР**. Ко је, доиста, главни јунак ове приповетке?

Немогући ратар (јунак који пролази кроз најневероватније преображаје), или сам писац?

С. Игњатовић је уочио извесну сродност између познате народне приповетке **Међедовић** и **Немогућег ратара**. Додуше, Игњатовић се није упустио у дубљу анализу, да јесте, увидео би извесне специфичне разлике између јунака народне и Петровићеве приповетке. Међедовић (потомак човечије и медведа) поседује огромну снагу, која је свакако много мања од Бркине (мако да се скрива иза овог митског јунака: Време, то јест Година са својих триста шездесет и пет дана?). Међедовић ратарима отима све што је гвоздено на њиховим плуговима да би себи направио БУЗДОВАН. А Немогући ратар носилуч и волове крај срца и поклања их деци као највећи дар. Међедовић је налик на алу (док се не прекрсти, покрсти, обожи, он је у стању да поједе ручак спремљен за ратаре неколико села). Међедовић беге од моћније Силе, и спасава се "од Брке" тек, кад се прекрсти. Немогући ратар пролази кроз готово немогуће преображаје Тела и Духа, кроз Голготу.

Најбитнија разлика између Међедовића и Немогућег ратара јесте у њиховим оруђима:

БУЗДОВАНУ, ПЛУГУ.

После свих метаморфоза - међу којима је свакако највећи и најстрашнији догађај ГОЛГОТА РАТА - Петровићев ратар стиже до Београда - до свог последњег и најбитнијег преображаја - до **ПЛУЖЕЊА ГРАДА**.

Тој тајни, тајни великог плужења, Петровић посвећује крај своје приповетке

У ствари, плужење т е к треба да уследи - после великог одмора и доброг сна.

Свој плуг, Немогући ратар оставља - испред Београда. Ушао је у Београд и тамо је у једној кафани чуо "официра" :

"Ено за оно имаш да гинеш, за опанак и за вола, ТО СУ ТВОЈИ БОГОВИ И КРАЉЕВИ, ОНИ ЋЕ СТВОРИТИ ВЕЛИКУ ЦИВИЛИЗАЦИЈУ И ПОКАЗАТИ ЕВРОПИ КО СМО МИ. ВО СРПСКИ, ИСЦЕПАН ОПАНАК СРПСКИ, ТО ЈЕ БОГ СРБИЈЕ, УПАМТИ ДА СУ НАМ ОНИ С В Е Т И Л О И В О Ћ Е" (сва истицања су моја - М. Л.).

Растко Петровић, који је прихватио и н т е г р а л н о ј у г о с л о в е н с т в о, као неминовност, није мислио као "официр".

Зато се његов Немогући ратар или орач (саслушавши официреве речи), "засмеја ситно, сељачки, понизно и с подсмехом, без речи изађе из собе, остављајући за собом обућу и капут; сиђе низ степенице па се упути низ Балканску улицу поред Времена ка станици са које полазе *СВИ ПИЛИЋАРИ У ОБЛИЖЊА СЕЛА*" (сва истицања су моја - М. Л.). Тако се "официр" - заступник једне визије и једног програма - наједанпут - вештом руком приповедача - обрео у кругу "пилићара". ПЛУГ - оно што воли Немогући ратар и у шта верује - симбол је, дакле, нечег дубљег и далекосежнијег.

Трајнијег, плодноснијег, можда оруђе саме ВЕЧНОСТИ?

У чему је смисао ВЕЛИКОГ ПЛУЖЕЊА?

На ово питање је - чини нам се - одговорио један други, значајан румунски песник Луђијан Блага:

ВЕЧНОСТ ЈЕ РОЂЕНА НА СЕЛУ.

Град је - сваки град - позорница пролазности, велики **отпад, територија ђубришта** (како би рекао Шејка). Да ли зато Немогући ратар хоће - ма колико наивно звучало то питање - да оре град?

У уводном есеју књиге песама Р. Петровића **ОТКРОВЕЊА** постоје дилеме и размишљања, која су присутна и у фантастичној прози НЕМОГУЋИ РАТАР, о Богу рејимо, или о животу уопште, о прекорачењу у вечност, и Петровић те дилеме у НЕМОГУЋЕМ РАТАРУ разрешава на један начин, који је подстицајан за истраживање и размишљање

Ако БОГ СРБИЈЕ није ни ВО СРПСКИ, ни ИСЦЈЕПАН ОПАНАК (како је веровао официр) - шта су онда српска СВЕТИЛА и ВОЂЕ?

Ако не треба гинути за ОПАНАК и за ВОЛА - те лажне српске богове, који нису створили "велику цивилизацију" коју можемо "показати Европи" - ко смо заиста ми?

Шта је оно што се може створити и што је можда већ створила српска култура што се може п о к а з а т и Е в р о п и?

Они ређи читаоци који су пажљиво прочитали Петровићеве есеје **У ОДБРАНУ ЖИВЕ ТРАДИЦИЈЕ**, знају врло добро да је баш ЖИВА НАРОДНА ТРАДИЦИЈА била изазов за Растка Петровића.

ЖИВУ ТРАДИЦИЈУ треба откривати, наравно,

онако како је то чинио и покушавао Растко Петровић (понесено). Рало и орање, плуг и велико плужење, део су реалности и конкретног живота, али и нешто симболично. Плужити, разорати ледину, град, то треба учинити да би се допрло до плодне материје - Матере земље. Плуг и велико плужење нису обични плуг и обично орање - већ оруђа створена у машти песника. Немогући ратар, вративши се својем дому и невести, као венчаник, приповеда једну бајку :

"Био један човек што је био млад, и вредан, и куражан; но живећи на једној пустој планини где никог од људства није било, неожењен, немађаше деце: и то му је било криво, и то га је мучило. Молио се често богу; ВЕЋ БОГ КАО ДА ГА НИЈЕ ЧУО (моје истицање - М. Л.); ниједно девојче да прође планином, којом би се оженио. Не знајући шта да чини, одбра црвени зрели плод мака, издвоји семење, окопа целу косу планинску југу обрнуту, засеја је и почека усев. И гле, ускоро зазелени планина, и расцветавши из сваког је цвета вирила по једна глава дечја. Покупи децу, отхрани их млеком кошутијим, од њих људе подиже; од тога доба планином настаде земља срећна".

Следи крај Петровићеве приповетке, необичан, загонетан :

"Запљескаше дечица ручицама на ту скаску, а она напреднија умиљаваху се: Тата, тата, шта си нам као дар донео? Њега то снужди врло и би му непријатно, сетивши се да тако нешто није могао предвидети; како се поче тупати по телу за кесу новца да их бар тим обдари, наиђе на ПЛУГ у НЕ ДРИМА (моје истицање - М. Л.); насмеши се и изнесе им га онако са воловима упрегнутим. Деца га одмах опколише, захохојташе на животиње, друга се

дохватише ручица. / Жена се ПРЕСТРАВЉЕНО ОСВРНУ: УПРОПАСТИЋЕ МИ СОБУ! Но, но, мила, мирио је ВЕНЧАНИК, нека је ЗАОРУ, нека је ПООРУ, засејаћемо је потом, да нам СЕТВА НИКНЕ СРЕД ОГЊИШТА. / А глас му је био тако миран и сигуран да се невеста само насмеши и настави месити "ДОК СЕ ТАВАНИЦА НЕ ОЗНОЈИ". / Он леже да спава спремајући се за с у т р а ш њ е ВЕЛИКО ПЛУЖЕЊЕ "(сва истицања су моја - М. Л.).

Ту је крај приповетке НЕМОГУЋИ РАТАР, и свакако п о ч е т а к, од кога треба кренути у тумачењу опуса Растка Петровића.

Ње садржи ли тај и такав крај поменуте прозе и извесну пишчеву исповест и а н т и ц и п а ц и ј у?

*

Да ли је Петровићев Немогући ратар (венчаник) био сигуран да ће деца да заору, да поору с о б у, да ће он заједно са децом да засеје собу, да би СЕТВА НИКЛА СРЕД ОГЊИШТА?

Да ли се то догодило у нашој култури и књижевности, и, ако није - зашто није?

Да ли је Петровићев труд био узалудан? Да ли је вера Немогућег ратара била нешто апсурдно?

На нека од ових питања одговорило је једно од оне "деце" Немогућег ратара, орући "плугом" који је Немогући ратар поклатио деци:

"У току тамних векова створен је златни век наше књижевности. Наша класика једина и права. Раздобље наше литературе које из непојамних даљина сјаји својом чудесном лепотом и неће никад престати да обасјава песничко стварање на овој шаци земље под

овим небом" (Васко Попа).

ЖИВУ ТРАДИЦИЈУ треба неговати, чувати, о т к р и в а т и. Попа каже :

"Загонетним, никад до краја одгонетнутим трагом те родне понорнице једино се може допрети до срца света и учинити да се чује један бар откуцај његов и гласом наше земље и наших људи".

Јер :

"Где се она прекине, где се сасуши, звучне нам гране умукну, садашњост удари главом о зид, и онда, збогом будућности".

Лековите су и тачне и ове Попине речи :

"Дубоко ту у песничком тлу нашег језика (ван кога се не може учинити ниједан крилат корак у поезији) леже, ЧЕСТО ЗАПРЕТАНИ ПОД МАХОВИНОМ И ПЕСКОМ ЗАБОРАВА, ИЗВОРИ НАШИХ ВЕЛИКИХ, ПРОШЛИХ И БУДУЋИХ, ПЕСНИЧКИХ ТОКОВА (сва истицања су моја - М. Л.). Само се ЖИВА ВОДА ИЗ ТИХ ИЗВОРА не може захватити ИДУЋИ НАТРАШКЕ ПО УТАБАНИМ СТАЗАМА СКОРОЈЕВИЋКОГ ТРАДИЦИОНАЛИЗМА. Једина светла, истинска традиција наше народне поезије је непрекидна инвенција и непрекидно откривање. При светлости те неугасиве традиције мора се ићи напред, мора се просецати нова, сопствена стаза у камену свога доба".

Растко Петровић је ПРОСЕЦАО ту стазу, пишући ОТКРОВЕЊЕ, НЕМОГУЋЕГ РАТАРА, као и есеје **У ОДБРАНУ ЖИВЕ ТРАДИЦИЈЕ.**

Није ли, дакле, баш зато, на извештан начин, Растко Петровић поставио камен темељац за један српски МУЗЕЈ ЖИВЕ ТРАДИЦИЈЕ, или (НЕ)СЕБИЧАН МУЗЕЈ (како

сам га ја у себи звао првобитно, размишљајући о оснивању будућег МУЗЕЈА СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ)?

За оснивање оба музеја - МУЗЕЈА ЖИВЕ ТРАДИЦИЈЕ и МУЗЕЈА СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ - има више разлога и основа (неки од њих су изнотени у јавности).

Довољан би био само и један разлог, верујем, онај који је формулисао готово гномски, али једним другим поводом - покојни Васко Попа.

Београд, крајем лета 1995.

МУЗЕЈ НЕМОГУЋЕГ РАТАРА

*Солидни капитал све омогућава, чак и даровитост.
Да би се обистинили највећи планови у политици, књижевности,
науци - потребан је огroman капитал.
Треба имати новац, ту свеопшту сводиљу.*

(Из књиге **Земља Нedoђија**, БИГЗ, Београд, 1993, стр. 34)

НЕ, ово није поговор ни резиме, иако би (као последњи текст између корица ове књиге) то могао бити.

Шта је о в о? Чему све о в о?

Све што сам написао, до овог тренутка, поводом идеје о оснивању Музеја живе традиције, зар не, има неодољиви опори укус аргументације о нужности оснивања таквог једног музеја.

Други народи га имају.

"ОСНОВАТИ МУЗЕЈ

3. ДУШАН ЖИВОТИЋ, секретар заједнице образовања СО Кучево - По мени је јако добро што се мотиви, углавном држе изворности. Плашим се да тако дивну и јединствену манифестацију не претворимо једног дана у комерцијалну приредбу. Уколико се одржи изворни фолклор, песма и народна ношња, то је само

доказ богатства народног стваралаштва народа овога краја. Заложу бих се да у оквиру МОТИВА, Кучево као град домаћин, отвори, макар и мали музеј у коме би се излагале и чувале од пропадања народне ношње, као и разни предмети домаће радиности" (истицања су моја - М.Л.).

(Повремена публикација, излазила једном годишње, у време одржавања смотре народног стваралаштва, **ХОМОЉСКИ МОТИВИ**, 1972)

Ове редове, читао сам у Народној библиотеци Србије, средином августа 1995. године

Професора Душана Животића, једва да сам познавао (био је некада директор школа), нити смо разговарали о овој његовој идеји. Изнео је своје мишљење јасно пре скоро четврт века.

Био је у праву.

У међувремену, у Кучеву, није основан ни "мали музеј", "у оквиру МОТИВА", нити у неком другом "оквиру". Огромно и неисцрпно народно богатство и стваралаштво, приказано на великој смотри народног стваралаштва у минуле три деценије, **р а с у т о** је на разним странама (у штампани, у документацији радија и телевизије, у приватним архивима и документацијама, збиркама). Могло би се, ако се одмах прионе осмишљено са радом позваних, нешто и учинити, основати **ФОНД ХОМОЉСКИХ МОТИВА**, сталну поставку, збирку у коју би ушао аудио- визуелни материјал, свега онога што је сачувано, а што је приказано на смотри народног стваралаштва "Хомољски мотиви" у периоду 1968 - 1985. То би могла бити прва збирка и поставка МУЗЕЈА НЕМОГУЋЕГ РАТАРА, или Музеја живе традиције, *који не би требало сместити у језгру вароши Кучево, у Дому*

културе, већ у Багерској пустињи.

Багерска пустиња, налази се између Кучева и села Нересница. На километар-два од центра Кучева.

Надам се да професор Душан Животић и данас још увек живи у Кучеву. Већ годинама нисам сусрео ни Драгослава Лукића, некадашњег потпреседника општине Кучево, ентузијасту, човека најзаслужнијег (уз још неколико Кучевљана) за покретање и одржавање велике смотре народног стваралаштва североисточне Србије.

Ни Воју Марјановића.

Ни неке друге Кучевљане, који су у почетку "носили" главни терет организовања и одржавања смотре народног стваралаштва, која је од почетка превазишла локалне оквире и постала подстицај за одржавање сличних по другим крајевима наше земље. Ти људи имали су онда онолико година, колико их ја данас имам, и можда коју годину више. Верујем да би их (данас) обрадовала моја замисао и наум, али они не би више можда могли да помогну у остварењу и оснивању Музеја живе традиције (због старости, због промењених околности). Много шта се променило. И Кучево се и з м е н и л о, уосталом изменила су се и времена.

Песник је написао: *Умиру паланке од јутра па до мрака и то је смрт / која саму себе одуговлачи умиру превеле / варошице затечене на произвољним / километрима недалеко запућених друмова / нестају споро као године а заједно са / годинама // Појачавају се закућни смрадови и вечерње мемле / загађених речица и осећај да смо на / вашаришту сунца продати најгорем трговцу / док кокодачу кокошке и мала звона звоне по / празним општинама / Као звер топлог заклона човек се докопао власти / па засео у среској*

*канцеларији где мирише / олај и јефтино мастило и
зној сељачки / убиствени очај помешан са врло старим
/ тугама (Мића Данојлић : **ТАЧКА ОТПОРА**, песма
Умиру паланке, СКЗ, 1990, стр. 75).*

*Расту врбе и јекаве тамо где леба у изобиљу
може бити (Радисав Поповић, сељак, из околине Лознице
; изјава објављена у Расковнику, лето 1972, с. Доња Црнућа,
стр.93). **ЊИВА МОРА ДА ИМА ГАЗДУ.ЗЕМЉА НЕ
МОЖЕ БИТИ ОНОГА КОЈИ НА ЊОЈ ГАЈИ
КОРОВ** (Божа Милошевић, у истом броју Расковника).
Не оремо на време - разболеше нам се њиве.*

Од 3. - 16. јуна 1996. године у Истанбулу одржан је "самит градова" - права мегаконференција са 20.000 делегата, 3000 новинара, огромним обезбеђењем и, наравно, сразмерно великом пратећом бирократијом. Тај самит је био посвећен мегаградовима у урбаној будћности планете земље У следећих неколико година планета Земља први пут у својој историји имаће убедљиву урбану већину. Прошле године у градовима света живело је 45% становништва планете Кога такви подаци могу веселити?

И где је ту прича о селу? Нашем селу?

Градови ме одбијају, иако у једном који волим живим већ више од четврт века. Градови ме све више одбијају, али ме још тужнијим чине огромна напуштена пространства земљишта.

Грађани Србије не би требало да теже животу у мегалополисима - ко хоће, нека изволи! - већ повратку у заборављени завичај. Србија би, као држава, требало да постави као проблем бр. 1 : помагање и подстицање распрострањености становништва на својој територији, равномерније. ВЕЧНОСТ ЈЕ РОЂЕНА НА БАЧИЈАМА И САЛАШИМА, У ЗАСЕОЦИМА, У ВОДЕНИЦАМА,

СЕЛИМА.

"И ја мислим да је крајњи тренутак да дамо дефинитивни одговор на питање шта ми уствари хоћемо од производње хране, пољопривреде, села и сељака. То је и фундаментално питање опстанка српског народа. Не ради се само о храни, пуном стомаку и продавницама већ пре свега о опстанку народа. АКО УНИШТИМО СЕЛО, ПРЕТВОРИЋЕМО ГА У ПУСТ АРУ (моје истицање - М. Л.), а ослонимо се на увозну храну и некакав јадан и лагодан живот у градовима од данас до сутра, ОНДА НАМ НЕМА СПАСА".

(Драган Марковић, Питање опстанка, Политика, 25. мај 1996. Директор Земљорадничке задруге Лајковац)

То је све - истина.

И то је више егзистенцијална, политичка и национална тема.

Села све више одумиру, а простори око њих постају пустаре. Музеј живе традиције би, поред осталог, могао временом постати и средиште из кога би се - не стидим се тог израза - пропагирао стварни повратак на село.

У роману **ДНЕВНИК ЗА СЕНКОВИЋА** (Београд, 1983), постоји опис Багерске пустиње (Шевички басен). Можда ми је "лепоту" ове пустиње открила једна слика К. Кора **УСПОМЕНА НА МОРФОНТЕН** (1864), као и непосредан доживљај обиласка тих дивљих и напуштених предела (у гимназијским и студентским данима)? Можда и **БОГ СРБИЈЕ?**

Бог Србије - фигуративно говорећи - није ЛЕДИНА, апатија, Вавилон, Град, рат и дангуба, већ **ПЛУГ, ВЕЛИКО ПЛУЖЕЊЕ.**

Србија (североисточна Србија), могла би да оснује МУЗЕЈ ЖИВЕ ТРАДИЦИЈЕ, своје светилиште и ризницу, светилиште, у којем би се прибирало и чувало СВЕ ШТО ЈЕ НЕОБЕЛОДАЊЕНО.

Треба имати ПРОСТОР, ограђени простор на којем се људи састају и на тај простор доводе животиње, приносе плодове

ОГРАЂЕН ПРОСТОР!

Постоји Багерска пустиња, препуштена сама себи већ деценијама. Размишљајући о МУЗЕЈУ НЕМОГУЋЕГ РАТАРА, у склопу целине Комплекса СПАСОВО, увек сам размишљао о ограђивању Багерске пустиње шумадијским плотом. Размишљао сам и о Капији. На Капији Комплекса СПАСОВО био би мермерни КРСТ и брест-Запис, посвећен сеоској Слави, заветини, Вазнесењу. Капија је важна, јер то је место *"где се приступа светињи и носи посебан нагласак"*. Кроз Капију се - пише Миодраг Павловић - *"види тајна скривена у дубини.Иза ње је ширина и величина света којем храм служи. Пролазак*

кроз капију значи промену света, промену царства. Ушли смо у обред проласка односно прелаза из једног времена у друго, из једног простора у други. Сам пролазак кроз капију наговештава процес метаморфозе. Преображају служи и жртва што се у унутрашњости храма приноси руком свештеника и посвећеног лица"(М. Павловић, НЕБО У ПЕЋИНИ, стр. 58). Храм је, дакле, МЕСТО ПРЕОБРАЖЕЊА.

Преобразити Багерску пустињу, ту неиздашну природу, окренуту искључиво себи и својој упропаштености, како би постала издашна, имала улогу огледала, које нам враћа наш лик, стално га прима и упија и шаље нам одсјаје. Пустиња сада има изглед и облик одсјаја људске негостољубивости. Тамо иза Кучева, не тако далеко, тамо - у пустињи - Богу иза леђа (како народ вели), на том фантастичном стоваришту брда шљунка - угледао сам грађу и терен за подизање Музеја живе традиције Сведочанство о томе су есеји **(Не)себични музеј** и **Речник Архива у оснивању** објављени у београдском часопису Савременик. Тој на први поглед фатаморганској замисли о оснивању Музеја Немогућег Ратара, подстицај је и праузор једна целина коју називам **Комплекс СПАСОВО**. Све не би могло одједном.

У суштини, требало би ићи корак по корак, освајати степеник по степеник. Прво подићи Архив закопаног блага - основну зграду Музеја Немогућег Ратара, па остало. Саградити Кућу која се може дограђивати - кућу грађену најфинијим и најтрајнијим материјалом.

Због чега сам Музеј Немогућег Ратара и Комплекс Спасово замишљао како расте из непрегледних брда шљунка Багерске пустиње између Кучева и Нереснице?

Због тога што ту има на стотинак хектара упропаштеног и занемареног земљишта и што би се могло дати тридесетак хектара за оснивање Музеја живе традиције

Због тога што је пустиња (Шевички басен) и довољно одмакнута од околних насеља и довољно близу. Због тога што у тој пустињи, захваљујући раду највећих багера на свету, има бара и "језера". Има и таквих "конфигурација" као створених за амфитеатар под ведрим небом, античких размера. У том амфитеатру би се могли усред природе одржавати убудуће, не само завршне приредбе смотре народног стваралаштва Хомољски мотиви, већ и други пролећни и летњи сабори.

Комплекс Спасово, заокружен с годинама, био би претворен у јавно културно добро Кучева, североисточне Србије, Србије, у ЊИВУ БЕЗ ДНА - да се опет послужимо речима Миодрага Павловића - у ПРОВИДНОСТ КОЈА ДОНОСИ ПЛОДОВЕ.

У Кучеву се, ево, већ три деценије одржава велика смотра народног стваралаштва **ХОМОЉСКИ МОТИВИ**. Ништа није, у међувремену, учињено да се институционално сачува оно што је откривено и показано током тридесетак година на летњој позорници на фудбалском стадиону "Звижда", али и на другим местима. Колико је од свега тога сачувано на магнетофонским и филмским тракама, грамофонским плочама и на други начин? Тачније : колико је свега тога, што је уз мало више напрезања и настојања могло бити сачувано засвагда на једном месту, неповратно нестало? Амбијент Кучева, Звижда, Багерске пустиње (Шевички басен), имао је и има у мојој визији, изазовни погодни простор. Багерска пустиња би се, временом, могла пошумити и преобразити у велики и лепо Ботанички парк - Карпатум.

Размишљајући о Музеју Немогућег Ратара, о терену и месту где би био подигнут, од почетка сам мислио на Багерску пустињу. Мислио сам и о другим локацијама, у другим крајевима. Па ипак, волео бих да камен темељац будућег Музеја живе традиције поставимо у Кучеву, у Багерској пустињи.

Волим свој завичај. И то је природно и племенито - волећи свој завичај, волимо и све друге. Уосталом, наш заједнички и вечни завичај јесте СРБИЈА. Када би ми Кучево (општина) дала три хектара Багерске пустиње, сам бих отпочео изградњу Архива закопаног блага - прве и основне зграде будућег Музеја немогућег Ратара.

У есеју **(Не)себични музеј** ја сам наговестио извесну могућност. Да се објави двадесетак мојих књига и да се добит од првих издања утроши на подизање **АРХИВА ЗАКОПАНОГ БЛАГА**. Јер, да се вратимо на оно чиме овај завршни рад почиње, потребан је новац, капитал да се реализује мој наум. Општина Кучево га нема и не верујем да би га могла стећи за овакво једно оснивање музеја живе традиције, које увелико превазилази општинске и окружне и регионалне оквире и представља нешто што је много веће и значајније. Ја и сада понављам: био бих спреман да издавање мог **Опуса** (преко двадесетак наслова) (...), приложим као основу за почетак изградње **АРХИВА ЗАКОПАНОГ БЛАГА**, те основе Музеја **Немогућег Ратара** (музеја живе традиције), језгра и нуклеуса Комплекса Спасово. Нудим то баш Кучеву и организационом одбору смотре народног стваралаштва "Хомољски мотиви" зато, јер су они, пре четврт века ризиковали, и објавили моју прву књигу песама.

Студенти из Звижда и Хомоља, који су имали прилике да у часопису Савременик прочитају моје есеје о музеју живе традиције, предлагали су ми да оснујемо **ДРУШТВО ЗА ОСНИВАЊЕ МУЗЕЈА ЖИВЕ ТРАДИЦИЈЕ**.

Свет који остављамо нашој деци, ученицима, студентима, могао би бити бољи и лепши ;оснивање Музеја Немогућег Ратара преобразило би Багерску пустињу, користило би Кучеву, нашој фоклористици и књижевности, различитости и богатству културних садржаја наше земље Користио би регионалним музејима и архивима, Српској Академији Наука, Удружењу књижевника, Министарствима културе, просвете, науке, пољопривреде, екологије, туризма.

Ова књига, приближавајући се своме крају, представља онај неопходни с т е п е н и к, један од степеника. Понављам : ако Кучево не може, нека мени да три хектара Багерске пустиње (на поклон јер пре двадесетак година делили су уз Пек бесплатно плачеве за иградњу викендица, не пустињско већ лепо шумско земљиште према Благојевом камену ; или у закуп на двеста година), али тако да никада више (ни ја , ни моји потомци) то не можемо продати, отуђити, већ да можемо и морамо вратити општини.

Треба се држати СТЕПЕНИЦА, јер оне (како је писао Миодраг Павловић) "увек садрже ЈЕДНО ОБЕЋАЊЕ : КАО ДОБАР ПУТ, ВИШЕ НЕГО ПУТ. У њима је симбол промене нивоа свести и та се промена може десити у простору, или бар на просторне представе ослонити. Осим тога, степенице су подстицај НАШОЈ УСПРАВНОСТИ, оне су део земљишта на којем се не може лежати, и на којем не треба седети.По њима се усправно хода ДО НЕКОГА КО ЈЕ БОЉИ ОД НАС И ОЧЕКУЈЕ НАС, самим тим што може да гради нешто што остаје и што је друкчије од елементарног света."

Музеј Немогућег Ратара окренут је древности, тој светлости *"с ону страну добра и зла, тако се њена суштина указује као добро и нешто што добру претходи да би омогућило да се доброта појави"*(М. Павловић).

Крајем августа 1995. године сањао сам један сан. Не пада ми на памет да га растумачим и да начиним непроцењиву штету. Тај сан сам преузимао пажљиво и са одбојношћу. Да сам био толико наиван и да сам одмах покушао да га одгонетам : да сам то учинио заувек бих га изгубио и никада га се више не бих домогао. У младости ми се дешавало да ми се снови које сам сањао остварују. Канети је у праву кад пише:

"Остварење сна представља право испуњење, али се он остварује другачије но што то извикани тумачи снова замисљају. Сан треба да оживи стварност тако што ће у њу продрети на све могуће начине, из свих могућих праваца, а понајпре одакле то најмање очекујемо. Као јато птица сан се ту и тамо спушта, затим узлеће и поново се враћа, нестаје, и тек што се изгубио поново заклања светлост Сунца. Непојмљива је код сна управо његова реалност, он, ипак, има свој облик. Но, он мора да га стекне сам ; пошто се увлачи у ликове стварности, не смемо да га обликујемо споља" (Елијас Канети, **Срце које куца на даљину**, Народна књига, Београд, 1982, стр. 123).

Тешко је поступати са сновима, као сликар Кле, како доликује, "као са најнеприкосновенијим што се у човеку одиграва". У том сну ја п о т п и с у ј е м УГОВОР О ОСНИВАЊУ Музеја Немогућег Ратара са... мојим пријатељима из Кучева? Или из Мачве? Или из Голубца? Или из Великог Градишта? Или са људима са Мироча? Са Ртња?

Знам да потписујем. И верујем да ће бити потписан На јави.. Биће негде на селу. Јер верујем да је тамо Вечност рођена. Не у Граду, Вавилону. *"Ваистину вам кажем, - тисао је јасновидац Николај Велимировић - срушиће се Вавилон велики до испод темеља. Јер је у зидове његове ушао црв са Голготе, који га разгриза у прах и пепео. / Ваистину, напразно вас теше мудраци ваши: "тврди су зидови Вавилона, нико их не може порушити". Гле, печат је ударен на декрет, и рушење је почело".*

Ребус је оно што хоћу (Свечовек, Вечност, Музеј Немогућег Ратара, Комплекс Спасово).

Да: РЕБУС. Тако ће бити схваћено у први мах.

Зна ли ико решење тога ребуса?

Знао је највећи духовник у Срба у XX веку, Велимировић : *"Поћи ћу у нову школу, да почнем са гађењем, на име са оним, с чим већина умире, изумире. Ја ћу с тим почети нови живот. Гађење значи поћубрена њива, пуносмрадна и пунонадежна. За плуг ми се ваља латити. То ми је најбоље што сам наследио од предака.*

ДА ОРЕМ, И ОРЕМ, И ОРЕМ.

ДА СЕЈЕМ, И СЕЈЕМ, И СЕЈЕМ.

Док сажаљење не зазелени, не процвета и не узри".

Нико у нас (чини ми се) није проникнуо дубље у смисао ДУХОВНОГ од Велимировића.

"Духовно значи ново, а против новог тетовирани се увек револтују. Инерција вам говори, да и очеви ваши нису били духовни па ипак су се тако заслужним учинили за свет, јер су вас родили".

Овде се завршава прича, која тек треба да отпочне
Дај, Боже!

1995 - 1996.

ЧЕЉУСТИ РАЗЈАПЉЕНЕ ПРЕМА БЕСКРАЈНОСТИ

"ЧОВЕК је непрегледности животиња, то јест звер чије су чељусти разјапљене према бескрајности. Отуд, за разлику од обичних зверова, он је незадовољан. Узроке његових обољења треба тражити не у његовој прошлости већ на једној правој линији између њега и безграничног: тамо их отклањати. Тако је свако његово чуло одређено за примање утисака удвојено, поред оријентације, и функцијом: за отварање, на томе месту, целог бића Негогледу. Служење чула почиње деловањем органским и свршава математичким. Постоји болест математичка. Све његове жеље крију тајну намеру да буду коначно задовољене негде изван границе схватања: тиме њихова испуњавања добијају интезитетом у овом животу. Живот није немогућан, већ претпоставља прекорачење у вечност" , написао је Растко Петровић при крају увода у своју једину књигу песама **ОТКРОВЕЊА** (Пробуђена свест, в. у књ. Растко Петровић, **САБРАНЕ ПЕСМЕ**, СКЗ, Београд, 1989, стр. 108), наводећи свог евентуалног читаоца на размишљање о многим стварима, па и о томе: зашто је овај песник остао аутор само једне књиге песама? Да ли је - и зашто - починио "песничко самоубиство"?

Према Растку Петровићу, живот је могућан, и прекорачење у вечност почиње:

"Ако више није могућан ни један корак, остаје велико ослобођење, Самоубиство, највеличанственија матура. Самоубиство, ти носиш још живот у себи и ништима страх од умирања! Да ли ћеш ступити у моју собу кад из ње изиђе последњи Изглед?" (стр. 108 - 109)

Оно што је аутора **ОТКРОВЕЊА** привлачило када је писао увод у своју књигу песама - битну за српску књижевност - и посебно за историју српске поезије XX века - јесте

ДАЉИ ЖИВОТ, КОЈИ, БЛАГОСЛОВЕН, ПОРЕД ОСТАЛИХ ВРЕДНОСТИ, ПОРОДИЋЕ И ЛАЖ.

Зашто - лаж? Какву лаж?

Последња реченица ПРОБУЂЕНЕ СВЕСТИ гласи:
"ИМАЈ ХРАБРОСТИ ДА ТИ ТО БУДЕ ПОСЛЕДЊА РЕЧ" (лаж).

Занимљиво је, и не случајно, да Петровић овај уводни есеј започиње стиховима о *Јуди - апостолу који је издао Сина Божјег.*

Није ли се Р. Петровић - покушавајући да НАЈЗАД проговори СЛОБОДНО И ДО КРАЈА - у понечему и преварио, пребацио?

Није ли живот, сам по себи, непролазан?

Растко Петровић признаје:

"Можда се противуречим! Мене би било чак стид да се никако не противуречим : и ова проза је једна песма" (стр. 101).

Петровић је у том свом есеју "слободно говорио", али не "и до краја". Почевши да пише песме ("овакве") ("антилитерарне", како сам каже), певао их је *"НЕ ИЗ КРИТИКЕ НА ЖИВОТ ВЕЋ НАЂОХ ЧИТАВО БЛАГО ЖИВОТНИХ ЗАНОСА И ОДУШЕВИХ СЕ ДА СТВАРАМ. Дајем им наслов: ОТКРОВЕЊЕ! Ако и не спадају у лирику, ја се не љутих: богатство им може бити и ванмирско па ипак да буде велико. А чак и да су ништавне за вас, оне су прошле кроз моје варење. Нисам примитиван. Споредна је ствар лирика, или не довољно то, али нешто друго, много"* (исто, стр. 102).

Растко Петровић је ЗАОРАО бескрајну бразду модерне српске књижевности, па ипак, пишући своју једину књигу песама, као да је помало и наслутио судбину свога књижевног дела КРОЗ ВРЕМЕ.

Р. Петровић није се бојао маргинализације и периферије. Није био претенциозан. Петровић је био помало и пророк: *"кроз буњиште, просијавају плаве очи - увек исте, вас се то не тиче, немају имена; вас се имена не тичу - а кроз земљу се процеђује масна и мрка текућина разједињења"* (стр. 104, исто).

Песник Петровић био је на истим мукама на којима и неверни Тома: *"Имам ли права ја да очекујем да ће се бог, понаособ мени, јавити? Видим божанство, спојен сам с њим, у екстази сам. Откровење је нада многа"* (стр. 102).

Растко Петровић се *"бунуо против идеје вечног бивања ма ког било дела човечијег живота и уштеђевине, и против бога - вољне и пресудне силе. Мислио сам: Ти не осећаш никада бога, до тренутка док не паднеш у какву опасност; а и онда му се несвесно молиш као што би бунуо у грозници. ДА*

ОСЕЋАШ СВОЈУ ВЕЧНОСТ, НЕ БИ ТЕ МОГУЋНОСТ СМРТИ УЖАСАВАЛА, НИТИ БИ ПИСАО ИЗ КОРИСТОЉУБЉА, - ДА ОДГУРАШ МА И УСПОМЕНУ НА СЕБЕ ШТО ЈЕ МОГУЋНО ДАЉЕ ПРЕКО ГРОБА!"(сва истицања су моја. Није ли крчки младић који је прешао Албанију пешке и својим очима видео ужас и страву рата запао у стање које помућује веру? - М. Л.). *"Сада покушавам да мислим друкчије. Најпре, шта ме се тиче што ја у површином свом животу, или у животу обрнутом на другу страну, не осећам бога!"* (стр. 105, исто).

Ако је овај песник изгубио веру у Бога, он није и г н о р и с а о ЖИВОТ ДУХОВНИ, нити је фаворизовао Тело у односу на Дух - видео их је НЕРАЗДВОЈНИМ. Или, како сам пише: *"Живот духовни дакле неиздвојив од живота нашег физиолошког, и НАША ВЕЧНОСТ ВАЉДА ЗАВИСЕЋИ ТИМЕ ОД НАШЕГ ЖИВОТА САДАШЊЕГ : ТИ И НЕ ЗНАШ СА КОЛИКО ОПАСНОСТИ НОСИШ СВОЈЕ ВЕЧНО БИВАЊЕ У ПОКРЕТИМА СВОЈИХ РУКУ, НА ПРИМЕР, ИЛИ У ЖЕЉИ ДА ЗАДОВОЉИШ СВОЈУ СТРАСТ ЗА ПЕВАЊЕМ* (моје истицање - М. Л.). *Ако си рођен сувише рано или ако одвише рано почнеш да трошиш на неопходна и неизлечива задовољавања богатство које међувремено стичеш, али не у довољном темпу, или ти је поверено или си га наследио, знај да више нема могућности повратка, чак ни преживљавање катастрофи и разочарења, чак ни на довршење младости - на које мислиш да још увек имаш права и које ти је остало. Одсад увек носиш собом нове хоризонте, већ загорчане, које си створио својом неизбежном великодушном лакомисленошћу и раскошју. Немогућно је оболети само делимично*

афазацијом, којом би се уништило оно што ремети хармонију правилног напретка. И то је оно што се сматра испаштањем, још у овом животу, грехови: сувише велико богатство искуства, сувише проширени простор да би садржавао поново упрошћену младићску тежњу, а да се ова у мукама не декомпензира. У ствари ни сам свет, то друштво, неће ни поверовати у твоје чисте намере, у искрену жељу да сведеш свој живот на економију; и не би ти је омогућило! Прича о расипном сину је лаж! Не донесеш ли свету ма шта од оног што си раније имао и што би му послужило као јемство да се ти враћаш са по пута - а не само зато што си и последњу карту проиграо, смрвиће те!"(исто, стр. 107)

Иако своју песму ПУСТОЛОВ У КАВЕЗУ почиње стиховима: *Не личим ни на храст*, истина је друкчија:

Петровићева **ОТКРОВЕЊА** садрже у себи жир потенцијалних храстова модерне српске књижевности.

Иако није много полагао на веру читалаца, Петровић евентуалном читаоцу каже у истој песми:

Верујте да је онда тек оно : кад ме ДОСАДА САВРШЕНСТВУ ВОДИ (моје истицање - М. Л.); / онда ми је досадно, онда сам опет стари Словен /у чуну који језером сивим броди, / и пун јунака чија пада сен / на воду (исто, стр. 113). Р. Петровић тражи да му се верује, и треба му веровати. Нарочито онда када каже да му се *ЗБИВАЈУ ЧУДНЕ СТВАРИ / КАО ДА СЕ СПУШТАЈУ СА ДРУГОГА СВЕТА* (стр. 113), тј. у тренуцима **МОЋНИХ УЗЛЕТАЊА**.

Јер она - та у з л е т а њ а - стварају песму, не (како каже завршавајући поменућу песму) : **КРКАТИ, ХРКАТИ, ЧМАВАТИ И ГРОКТАТИ, /БИТИ ГНУСНА, ОГРОМНА, ДРХТАВА ПЛАЗМА: / А ТИМЕ ПРЕСТАЈЕ ОВА ПЕСМА И НАСТАЈЕ КРВАВО ОТУПЉЕЊЕ** (стр. 114).

Можда песник Р. Петровић и није починио песничко "самоубиство"? Чињеница или околност да после једине његове књиге песама није било других, треба да буде сагледана из другог угла. Можда баш то, што Р. Петровић није објавио још неку књигу песама за живота, треба разумети као један од најзвишенијих отпора КРВАВОМ ОТУПЉЕЊУ?

Београд, јула 1995.

САДРЖАЈ

Зидање Скадра : Увод	5
ІСКАДАР НА БОЈАНИ	9
Мирослављево јеванђеље	12
Добро јутро, реко Јорданска	23
Музеј древне културе	36
Пучке приповиести Лава Толстоја...	44
Женидба Марка Краљевића	48
Центар за митолошке студије Србије	50
Митолошки зборник 2	51
Живојин Андрејић...	53
Белешка о Мајстору	57

I ЗЛАТНА ЛОЗА (Fragmentarium, 1)	63
Библиотека Посебна породична заветина	65
Архив за живу традицију, књижевност и алхемију	72
Мобаров институт пишчевих издања	76
III Фатаморгана Комплекса СПАСОВО	81
Музеј живе традиције	83
Сетва никла сред огњишта	87
Музеј Немогућег Ратара	94
Чељусти разјапљене према бескрајности	108
Додатак : Каталог УМЕТНОСТИ МАХАГОНИЈА	117

Дела Мирослав Лукића
УМЕТНОСТ
МАХАГОНИЈА

Каталог

УМЕТНОСТ МАХАГОНИЈА

(Опус Н° 1 : 1968 - 2000)

ДЕЛА

Мирослава Лукића, у 25 књига

I Златни пресек (Поезија)

1. Бршљан око младости
Формат : 20 цм. Око 200 стр.
2. Архив у оснивању, 1 - 5
20 цм. Око 600 стр.
3. Повратно коло
20 цм. Око 200 стр.

**I (Не)себичан музеј
(Есеји. Критике. Антологије)**

4. Несебичан музеј
20 цм. Око 1100 стр.
5. Антологија ФЕНИКС
20 цм. Око 440 стр.
6. Религија поезије
20 цм. Око 320 стр.
7. Духови, 1
20 цм. Око 120 стр.
8. Метафизика у белом оделу
20 цм. Око 120 стр.

9. In continuo, 1
20 цм. Око 120 стр.

**III ФАТАМОРГАНА ЈЕДНЕ НЕМОГУЋЕ
КЊИГЕ (Циклус романа I)**

10. Земља Недођија
20 цм. Око 110 стр.
11. Литургија
20 цм. Око 400 стр.
12. Ујкин дом
20 цм. Око 210 стр.
13. Тамни вилајет
20 цм. Око 420 стр.

**IV ХИПЕРБОРЕЈЦИ
(Циклус романа I)**

14. Дневник за Сенковића
20 цм. Око 200 стр.
15. Месечева свадба
20 цм. Око 200 стр.
16. Влашка гозба
20 цм. Преко 1200 стр.

V OPUS OBER, OBERLIGHT
(Циклус романа III)

17. Трговци светлошћу
20 цм. Око 260 стр.
18. Кућа светих ратова
20 цм. Око 120 стр.
19. Младост без старости и живот без смрти
20 цм. Око 100 стр.

VI FRAGMENTARIUM

20. Вапари Хипербореје (Из *Недовршеног породичног циклуса*)
20 цм. Око 160 стр.
21. РУСАЉЕ (Замка за птице)
20 цм. Око 80 стр.
22. Туга голема
20 цм. Око 150 стр.
23. Одломци; годови, пањеви и струготина...
20 цм. Око 100 стр.

VII FINIS OPERIS
(Есеји. Дневници. Поетика.
Крај епохе Хокус - покуса)

24. Музеј Немогућег Ратара
20 цм. Око 200 стр.
25. Усамљено дрво, I
20 цм. Око 200 стр.

ЕВЕНТУАЛНИМ ПОРУЧИОЦИМА, ЧИТАОЦИМА

Од пролећа 2000. године **Мобаров институт** у сарадњи са **Архивом за живу традицију, књижевност и алхемију** и **Заветинама** (као извршним издавачем) објављује **Дела Мирослава Лукића** (1950), у 25 књига, под заједничким насловом **УМЕТНОСТ МАХАГОНИЈА (Опус Н° 1 : 1968 - 2000)**.

Поред низа познатих, објављених Лукићевих књига песама, есеја, романа и антологија, у оквиру **УМЕТНОСТИ МАХАГОНИЈА** појављују се, први пут, и нове књиге овог писца. Књиге ће бити штампане у брошираном издању и излазиће сукојесивно, до 2003. године, када **Заветине** обележавају двадесетогодишњицу постојања.

Прво ће излазити књиге мањег обима (од 100 - 200 страница). Врло мало ових књига ће залутати у књижаре, где ће иначе бити двоструко и троструко скупље

Најсигурнији начин набавке је да се књиге поруче поштом (писмом или дописницом, са тачном адресом и телефоном) преко овлашћених дистрибутера **Заветина** : **Браће Лукић** (Димитрија и Ивана) :

Мобаров институт п. и. , 11000 Београд, Сердар
Јанка Вукотића 1 / 13. Телефон: (011) 5334 899.

Књиге стижу поштом; поручиоци плаћају поштару.

Постоји могућност и личног достављања (у градовима : Београд, Пожаревац, Сопот, Кучево, Петровац н / м ; Ниш, Лесковац...)

ДЕЛА Мирослава Лукића објављују се без помоћи државе, ма ког инвеститора, без икаквих кредита, или мејена и добротвора, у готово немогућим и невероватним условима. О свом руву и круву. Цена књиге

до 100 стр. : 3 ДМ (динарска противвредност).

До 150 стр. : 5 ДМ.

До 200 стр. : 8 ДМ.

До 250 стр. : 10 ДМ.

До 320 стр. : 14 ДМ.

До 400 стр. : 16 ДМ.

До 450 стр. : 20 ДМ.

До 600 стр. : 25 ДМ.

До 1100 стр. : 37 ДМ.

Преко 1200 стр. : 46 ДМ.

Укупна цена 25 књига УМЕТНОСТИ МАХАГОНИЈА износи (8 + 25 + 8 + 37 + 20 + 14 + 5 + 5 + 5 + 5 + 16 + 8 + 20 + 8 + 8 + 46 + 10 + 5 + 3 + 5 + 3 + 8 + 8 =) 278 ДМ.

Трошкове поштарине у земљи сноси издавач.

Поручиоци из бивших југословенских република, европских и ваневропских земаља трошкове поштарине носе сами .

Дела Мирослава Лукића могу се набавити *унапред путем претплате, по цени од 250 ДМ*, у две рате (прва 150 ДМ, до Београдског Сајма књига 2000. године, друга 100 ДМ до Ускрса 2001. године). После тога ове цене не важе!

Сва друга обавештења евентуални поручиоци и читаоци моћи ће (убудуће) да нађу између корица часописа **ЗАВЕТИНЕ** Plus ultra ...

&

Преко **Мобаровог института** могу да се поруче ретка и библиофилска издања, пре свега Заветина (првих издања Лукићевих антологија српске поезије : **НЕСЕБИЧАН МУЗЕЈ, Антологија ФЕНИКС**, романа **ЛИТУРГИЈА, Месечева свадба**, књиге есеја **Религија поезије**, књига поезије **Врата Звижда и Русаљ**, зборник **Алманах за живу традицију, књижевност и алхемију, 1, 1998.**), а затим и друге, добре, старе и очуване књиге и драгоцена издања европских и светских писаца. **Цена за сваку појединачну књигу, или комплет, је по договору...**

Мобаров институт прикупља књиге које су писци објавили, о свом руву и круву, у другој половини XX века ради формирања Библиотеке пишчевих издања, и израде библиографије и потпунијег прегледа овог најстаријег и најпоузданијег начина објављивања књига у српској култури и књижевности...

**ПОЈЕДИНАЧНЕ ЦЕНЕ
ПОЈЕДИНАЧНИХ ИЗДАЊА**

(Поезија)

1. **Бршљан око младости** (2000) Формат : 20 цм.
Око 200 стр. - 310 дин
2. **АРХИВ У ОСНИВАЊУ, 1 - 5.** (2002) Формат :
20 цм. 592 стр. - 730 дин
3. **ПОВРАТНО КОЛО.** (2002) Формат : 20 цм. 244 стр.
- 360 дин

4. **Несебичан музеј.** антологија Друго
допуњено издање Формат Б5 . 20 цм. 852 стр.
- 2850 дин Директно од издавача : повлашћена цена 2100
дин
7. **Духови, 1** 20 цм. Око 168 стр. - 280 дин
8. **Мегафизика у белом оделу** , 20 цм. Око 120 стр. -
280 дин - Директно од издавача : 180 дин
9. **In continuo**, 1. 20 цм. Око 124 стр. - 280 дин - Директно
од издавача : 180 дин

Романи

18. **Кућа светих ратова** .20 цм. Око 120 стр. - 300 дин

МЛАДОСТ БЕЗ СТАРОСТИ И ЖИВОТ БЕЗ СМРТИ, роман, трилогија, - Цена : 612 дин. Ако се директно поручи од издавача - 512 дин

ВЛАШКА ГОЗБА, I - III, роман, око 1450 стр. Брош. повез. Цена : 2560 дин. Ако се директно поручи од издавача - 2100 дин. Тврд повез : 3200 дин. Ако се поручи директно од издавача - 2850 дин.

20. **Вашари Хипербореје** . 20 цм. Око 140 стр. - 280 дин - Директно од издавача : 180 дин

21. **РУСАЉЕ (Замка за птице)** . 20 цм. 80 стр. - 240 дин. Директно од издавача : 140 дин

22. **Туга голема**. 20 цм. 148 стр. - 280 дин - Директно од издавача : 180 дин

23. **ИСТОЧНИК. Одломци; годови, пањеви и струготина...** 20 цм. Око 132 стр. - 270 дин - Директно од издавача : 170 дин

24. **Музеј Немогућег Ратара**. 20 цм. 136 стр. - 310 дин - Директно од издавача : 210 дин

25. **Усамљено дрво**, I. 20 цм. 164 стр. - 320 дин - Директно од издавача : 220 дин.

ЗАШТО?

*Неотуђиво је право сваког писца, да објављује своја дела - о свом руву и круву. Уз помоћ колега, пријатеља, добротвора... мецена... Док се нове и праве мецене не појаве, **Мобаров институт** представља једну од најпоузданијих неформалних институција нашег издаваштва, културе и књижевности. **ЗАВЕТИНЕ** од свога оснивања, а и данас, у томе виде своју мисију и шансу.*

Најмање је, мецена, кроз векове, било уметника, писаца : али, зар неки писци који су стекли велики иметак не би могли бити мецене? Новопечени богаташи и циције никада неће бити мецене... Меценат је племенит. У тоталитарним друштвима стару улогу мецената преузимало је друштво и доводило је до апсурда... Сада када се она распадају , док још увек трају неототалитарна друштва, тзв. спонзори су далеко од некадашње улоге мецената...

Да ли ће се појавити нове мецене и којим ће

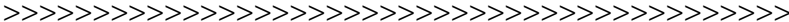
слојевима друштва припадати?...

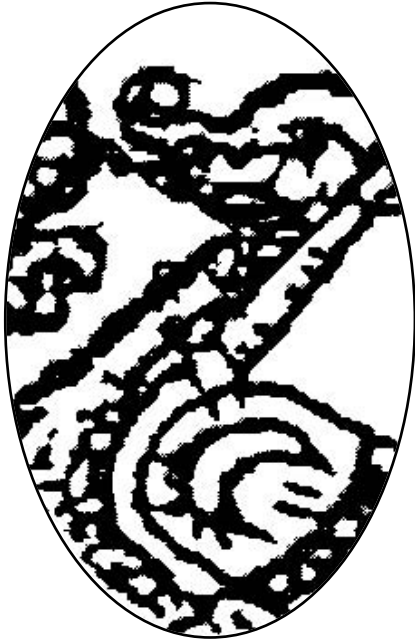
Књижевни мобар, учесник књижевне мобе, онај који ради на књижевној моби : то је Оснивач био годинама, деценијама, као и многи други. Мобаров институт пишчевих издања, припада књижевним мобарима, свим учесницима књижевне мобе, каквих је увек било и каквих ће увек бити док је света и века.....

Мобаров институт и ЗАВЕТИНЕ *не штациују велике тираже...*

*Не чезните за
бесплатним
књигама и
часописима, јер
онда сањате о
пропасти
истински
независних
издавача!!!*

Овим се претплаћујем (на следеће часописе, алманахе
**ЗАВЕТИНЕ Plus ultra, УМЕТНОСТ МАХАГОНИЈА,
ДРВО ЖИВОТА, ВЕЛИКА МАГАЗА**, подвући) :

ПОДСЕТНИК.
БЕЛЕЖНИЦА...

Мобаров институт : ЗАВЕТИНЕ

11000 Београд, Сердар Јанка Вукотића 1 / 13, тел.: 5334 - 899

Мобаров институт : ЗАВЕТИНЕ

11000 Београд, Сердар Јанка Вуковића 1 / 13, тел. : 5334 - 899

Мирослав Лукић
МУЗЕЈ НЕМОГУЋЕГ РАТАРА
Фатаморгана Комплекса СПАСОВО
Треће измењено и допуњено издање
24. књига **Описа Н° 1 : Уметност**
махагонија
Крајем 2000.

Издавач
Мобаров институт
Београд, Сердар Јанка Вукотића 1
Заветине
Мишљеновац, 12254 Раброво (Кућа Лукића)

Припрема и штампа
Студио српских библиофила
Бела мануфактура Press,
Мишљеновац (Кућа Лукића)

Уредник Целокупнога Описа
Александар Лукић

Уредник овог издања
Димитрије Лукић

Тираж : 1000

© Мирослав Лукић

СР - каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

886 . 1 - 4

ЛУКИЋ, Мирослав

Музеј Немогућег Ратара : фатаморгана
комплекса Спасово : есеји о древној светлости
/ Мирослав Лукић. - 3. , измењено, проширено
изд.. - Београд : Мобаров институт пишчевих
издања ; Раброво : Заветине, 2000 (Раброво :
Бела мануфактура Пресс) . - 135 стр. ; 20 цм.
(Уметност махагонија : опус н1 1, 1968 - 2000 ; књ.
24)

(Дела Мирослава Лукића : у 25 књига)

Тираж 1000.

ИД = 87122444

